

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Första Kammaren. N:o 22.

Onsdagen den 22 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Fortsattes behandlingen af statsutskottets utlåtande n:r 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

9 punkten.

Herr Törneblad: Såsom af statsutskottets betänkande framgår, har jag reserverat mig mot utskottets förslag i detta ärende. Jag har varit den ende af Första Kammarens ledamöter i utskottet, som hyst denna åsigt. Jag skall försöka framlägga skälen, hvarför jag gjort det, och hvarför enligt min uppfattning reservationen stöder sig på Första Kammarens gamla traditioner, om de rätt fattas.

*Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.*

Utskottet har först erinrat om, hvad föregående års statsutskott i ärendet anfört, och dervid visserligen tillagt, att detta statsutskottets betänkande icke blef af Riksdagen bifallet, men att detta torde icke hafva berott derpå, att åsigtorna voro eniga om den nuvarande folkskoleinspektionens tillfredsställande beskaffenhet, utan att man icke var enig om sättet, hvarpå en mera tillfredsställande inspektion skulle kunna åstadkommas. Nu föll detta utskottets utlåtande i båda kamrarne, men utskottet har, tyckes det, glömt eller förbisett innebörden af statsutskottets hemställan i föl, så vidt denna framgår af den omedelbart framför klämmen ställda motiveringen, eller att distrikten skulle delas i *mindre* sådana. Nu har utskottet sagt, att ett förslag framlagts till ett tillfredsställande ordnande af inspektionen. Det ser således ut, som om utskottet anser att genom denna så att säga trollformel alla dessa brister, som vare sig vidlåda inspektionen eller förmenas vidlåda densamma, skulle blifva afhjelpa. Jag tillåter mig då göra en undersökning, först och främst, om den nu föreslagna anordningen kan anses vara *af verkligt behof påkallad*. Då jag gjort denna undersökning, skall jag komma in på en annan fråga: huru vida, om så icke skulle visa sig vara fallet, den dock kan anses vara *nyttig*, eller om den icke skulle i sig sjelf eller i sina konsekvenser eller i bådadera medföra olägenheter och faror

Förhöjning i anslaget för folkskoleinspektionen. för framtiden, vida öfvervägande det gagn, som derutaf möjligen skulle kunna hemtas.

Jag tillåter mig då först och främst den anmärkningen, att chefen för ecklesiastikdepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet har till utgångspunkt för anslagets höjning tagit dess otillräcklighet, som har visat sig under de föregående åren. Det förefaller mig ganska naturligt, att detta anslag icke har varit tillräckligt utan, i strid med 39§ riksdagsordningen, måst öfverskridas. Det har skett i följd af förhållandenas egen natur och till icke oväsentlig del därför, att folkskolorna blifvit flera, så att äfven resorna blifvit flera; skjutsersättningarna m. m. hafva så småningom ökats, icke så mycket på de sista åren, men dock så, att de nu äro större än förut. Om det nu ock förhåller sig så, att detta verkat till anslagets öfverskridande, så kan det visserligen också sägas, att i åtskilliga fall resorna blifvit dyrare än de möjligen med en annan anordning skulle hafva kunnat blifva.

Om man uppmärksamt genomläser de förklaringar, som en del af inspektörerna och domkapitlen afgifvit öfver statsrevisorernas anmärkningar icke blott vid 1890, utan äfven vid 1887 års statsrevision, framgår deraf, att domkapitlen nästan enstämmigt, och äfven i många fall inspektörerna, anført såsom verkligt skäl till, att resorna måste ske på korta tider, det förhållandet, att inspektörerna icke kunnat odeladt egna sina krafter åt inspektörsverksamheten. Det ligger i sakens natur, att den inspektör, som har en annan befattning att sköta under terminen t. ex. då han är rektor, lektor eller annan lärare, eller också har sin tjänstgöring såsom kyrkoherde i stiftet, eller hvad annat han kan vara, icke kan disponera öfver någon sammanhängande tid. Detta är dock icke det enda skälet, det erkänner jag villigt. Andra skäl äro, att inspektionen är så beskaffad, att den icke kan utsträckas öfver allt för lång tid, utan att förmågan att följa med slappas, och för öfrigt de ganska vidlyftiga skrifgöromålen efter sättas, som för ett större inspektionsområde torde upptaga ett par timmar om dagen och böra skötas utan alltför långa afbrott, så vida icke skolråd och andra skola få vänta på besked och meddelanden från inspektören. Vidare förekommer ofta såsom anledning till en enstaka resa, att denna företages på bestämd begäran af något skolråd med afseende på någon förestående organisation eller annan angelägenhet. Dessutom måste resor till fortsättnings-skolorna företagas under den enda tid af året, hvarunder dessa äro i verksamhet, hvartill slutligen kommer, att folkskolorna vanligen icke äro i verksamhet på lördagen. Dessutom får jag tillägga, att de inspektörer, som bo någorlunda centralt, i sjelfva verket ofta torde göra klokare om de från en centralt belägen station företaga flera resor, än om de skulle från densamma göra en enda resa rundt omkring hela distriktet, hvarvid kostnaderna knappast blifva mindre, men i alla händelser obehaget och besväret samt svårigheterna med skrifgöromålen större.

Men jag berör detta endast i förbigående. Rätta orsaken är otvifvelaktigt, att inspektörerna hafva annat att göra. Att detta

är orsaken, erkänna många och beklaga, att inspektionen måste anförtros åt personer, som icke odeladt kunna egna sig deråt. Jag kan i det fallet citera en Riksdagens skrivelse, som i statsrådsprotokollen under år 1874 anfördes. Denna tillkom på grund af motion, väckt af sedermera statsrådet Carlson. Jag tillåter mig äfven i det fallet åberopa den nuvarande chefens för ecklesiastikdepartementet yttranden i Andra Kammaren 1872 och 1873, båda gående i samma riktning, liksom och nu hans yttrande till statsrådsprotokollet, att inspektören helst borde vara en person, som kunde egna sin kraft odelad åt sitt kall; hvarvid tillägges: "äfven om kostnaderna derigenom skulle blifva större", såsom Riksdagens skrivelse af 1874 ganska riktigt innehåller.

*Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.*
(Forts.)

Om det nu är så, att möjligheten af större och långvarigare inspektionsresors anordnande väsentligen beror på möjligheten för inspektören att åt inspektionen egna en sammanhängande tid äfven under andra tider af året än så att säga under ferierna, så torde det för en hvar vara uppenbart, att, så länge det hittills följda systemet fortfar, den nu ifrågasatta öfvervakande inspektören, äfven om han vore utrustad med ovanligt stor förmåga att uppgöra reseplaner, dock skulle finna sig bunden icke blott af de tillfälliga omständigheter, som inom de särskilda inspektionsområdena kunna förekomma, utan ännu mer deraf, att de personer som skola inspektera, hafva annat att sköta och därför icke utan eftersättande af dessa göromål eller anskaffande af vikarie kunna följa en abstrakt uppgjord reseroute, huru förträfflig densamma än i öfrigt må vara. Det är under sådana förhållanden mycket svårt att se, hvilken verklig och betydande besparing en öfverinspektör genom uppgörande af reseplaner skulle kunna åstadkomma, allra helst, om man jemför den eventuella besparingen, den som man hoppas på, med den effektiva kostnaden, den som är uttryckt i siffror, nemligen dels aflöning 6,000 kronor och dels de för öfverinspektören behöfliga resekostnaderna, hvilka, då han skall resa öfver hela landet, naturligtvis blifva ganska stora.

Man säger nu, att inspektörernas resor under närvarande förhållanden icke sällan uppgöras planlöst — detta beror, såsom jag redan antydt, på deras verksamhet i öfrigt — men jag vågar derom för min del icke uttala ett omdöme, annat än så vidt jag kan stödja mig på de särskilda anmärkningar, som framkommit, ty jag kan icke hålla mig till hvad statsrådsprotokollet derom angifver, emedan det stödet blifvit mig undanryckt af föredraganden sjelf, som sagt, att för departementet icke funnits och icke finnes möjlighet att kontrollera, huru af detsamma härutinnan lemnade föreskrifter tillämpas. Det har således varit för departementschefen obekant, huru föreskrifterna tillämpas, och ännu mer torde förhållandet vara sådant för dem, som inom Riksdagen hafva att yttra sig. Om jag nu emellertid antager, att resorna varit i flere fall planlöst anordnade — och jag har redan sagt, att detta torde ligga i sakens natur, då det är fråga om personer, som icke kunna resa när som helst — och det nuvarande systemet skall fortfara med anställande af inspektörer, som hafva äfven andra sysselsättningar, hvarom jag

*Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.*
(Forts.)

icke vill yttra mig vidare, så är det dock möjligt, att besparingar med något besvär kunna åstadkommas och förändringar göras, äfven med den nuvarande organisationen inom departementet, ty jag kan icke föreställa mig annat, än att folkskolebyråns chef, så vida han är fackman, men också *endast* under denna förutsättning, skulle kunna sätta sig i sådan förbindelse med inspektörerna, att det *lilla*, som med nit för saken kan göras, äfven blefve gjort. Under sådana förhållanden skulle genomförandet af *den* besparing, som är *möjlig* med den nuvarande tillsättningen af inspektörerna, icke behöfva fordra en särskild person, hvilken i alla fall icke skulle kunna åstadkomma allt det, som härvid fordras af honom, emedan förhållandena lägga sig deremot.

Men denne person skulle ock hafva en annan uppgift än att öfvervaka inspektionen; han skulle icke blott inspektera folkskolelärare- och lärarinneseminarieerna, utan äfven utsträcka sin inspektion till småskolelärarinneseminarieerna — jag menar naturligtvis sådana som icke äro förbundna med de vanliga folkskoleseminarieerna, ty de inspekteras ju på samma gång. Dessa småskoleseminarier äro, om jag icke misstager mig, omkring 16, som landstingen anordnat, samt 4 enskilda, hvartill kommer ett par i nordliga Sverige. Jag vill icke påstå, att det för folkskolebyråns chef skulle vara omöjligt att äfven tillse dessa seminarier, men jag tror icke heller, att det är nödvändigt, att han det gör. Dessa seminarier kunde mycket väl stiftsvis af dertill särskildt förordnade personer med gifna instruktioner inspekteras i sammanhang med deras vanliga resor, men skulle det anses nödvändigt, att byråchefen själf, åtminstone stundom, verkställer inspektionen af dem, så uppgår de ifrågavarande läroverkens antal icke till mer än omkring trettio, under det de allmänna läroverken, som chefen för den högre undervisningsbyrån eger att tillse, äro mellan 90 och 100 till antalet, flickskolorna oberaknade. Redan de högre allmänna läroverken, som han skall inspektera, äro mellan 30 och 40 och fordra så mycket större och grundligare inspektion än de ofvannämnda folkskolebildningsanstalterna, att jag finner denna uppgift i och för sig svårare och tagande längre tid i anspråk än den andra.

Om nu vid läroverksbyrån, der de pedagogiska ärendena antagligen äro flera eller åtminstone fordra större kraft än motsvarande ärenden på folkskolebyrån, chefen kan vara borta på sina inspektionsresor och i många fall svåra pedagogiska göromål under hans frånvaro kunna delvis skötas och uppehållas af den biträdande administrative tjänstemannen, är det så mycket sannolikare, att detta kan ske på folkskolebyrån. Om det förhåller sig så, att denna senare byrå är i högre grad administrativ än pedagogisk, torde det vara lätt att inse, att det administrativa biträdet på denna byrå skall hafva lättare att reda sig i samma mån som byrån är mer administrativ, och lättare än motsvarande biträde på läroverksbyrån med dess göromål af erkänt mera pedagogisk art.

I betraktande af allt, hvad jag nu angifvit, torde det med skäl kunna sägas, att ett frångående och öfvergifvande af *fack-*

byråns karakter och dess förändring till rent administrativ byrå har sina ganska stora betänkligheter. Det må nu så vara, att på folkskolebyrån vissa mycket svåra administrativa göromål, särskildt besvärsfrågor, förekomma, men hvad dessa angår, så, om jag icke är allt för illa underrättad, plåga de i allmänhet fordra särskild behandling äfven utom byrån, vare sig de förekomma på denna eller på läroverksbyrån. Hvad åter de öfriga göromålen beträffar, torde de icke vara så kinkiga att de ej väl skulle kunna skötas med en normal anordning af folkskolebyrån och med en byrå, som kan arbeta med full kraft, hvilket *nu* icke är förhållandet. Der finnes icke nu någon fackman såsom chef. Tjensten är ledig, byråförvaltningen har under sista tiden der förut haft att kämpa med svårigheter, i det att den högt förtjente man, som under senare åren förestått densamma, har lidit af sjukdom och tilltagande ålder, i följd hvaraf hans rörlighet naturligtvis icke kunnat vara densamma som förr. Att denna byrå, om den vore normal och fullt arbetskraftig, icke lätteligen skulle kunna fylla sin uppgift äfven med det ökade antalet dit hörande mål, det kan jag icke föreställa mig, och det återstår nu i alla fall att dermed göra ett försök.

*Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.
(Forts.)*

Man skulle härvid kunna invända, att den administrativa embetsmannabildningen skulle hos en fackman saknas. Men denna utbildning är icke sådan, att den bestämdt kräfver en i juridikens alla klyftigheter bevandrad person. Denna administrativa utbildning ligger i vissa fall så nära fackbildningen, att just föreningen af de båda skall, såsom förr ansetts lämpligt, blifva det utmärkande draget för chefen för denna byrå, som inrättades vid 1862—63 års riksdag och sedan dess, så vidt jag kan bedöma, utträttat ofantligt mycket godt.

Jag kan ock meddela, att vid inrättandet af denna byrå 1862—63 förelåg redan ett förslag, i samma syfte som det nu framställda, om tillsättande af en öfverinspektör. Förslaget hade genom enskild motion i Riksdagen framstälts och blef förkastadt på samma gång Riksdagen antog förslaget om den folkskolebyrå, som derpå tillskapades och sedermera fått utvidgade krafter. Det finnes äfven i det vid närvarande tillfälle afgifna yttrandet till statsrådsprotokollet särdeles goda skäl afgifna för att man icke bör minska fackkunskapen inom byrån. Det har nemligen der hänvisats på abnormskolorna och döfstumundervisningen, och huru god tanke man än må hysa om den administrativa utbildningen, torde det dock kunna antagas, att för bedömandet af dessa skolors verksamhet och dermed sammanhängande frågor en god pedagogisk utbildning i allmänhet är af behovet högeligen påkallad, så vida eljest undervisningsfrågorna så i det ena som det andra fallet höra tillsammans.

Jag fruktar för öfrigt, att, om folkskolebyrån mister sin fackkarakter, derigenom ett steg tillbaka skulle vara taget i fråga om denna centralstyrelse, om jag så får säga, för undervisningsväsendet. Den inspektör, som skulle sättas i stället, blefve icke fast och organiskt införlifvad med departementet. Jag är härmed inne

*Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.*
(Forts.)

på ett område, der Första Kammaren i allmänhet är ytterst varsam i att vidtaga förändringar; det är nemligen det rent *konstitutionella* området. Den öfvervakande inspektören skulle i departementet få en ställning, som hvarken gäfvade honom verklig magt öfver folkskolan, icke heller i förhållande till denna satte honom i den ställning, som en inspektör i sjelfva verket, såsom af namnet synes, har. Han kunde icke hafva någon verklig magt öfver folkskolorna, ty denna magt hvilat först och främst hos skolrådet, i andra hand hos domkapitlen och i tredje hand hos Kongl. Maj:t, men, märk väl, icke hos departementschefen, hvilket är en högst väsentlig skilnad, och en skilnad, som i en dylik organisationsfråga icke må förbises.

Nu är i fråga om folkskoleinspektörerna stadgadt, att de skola göra sina meddelanden till domkapitlen; öfver domkapitlen står naturligtvis Kongl. Maj:t, men om man uppmärksamt genomläser hvad i statsrådsprotokollet anföres, kan man lätt komma till den slutsatsen, att den öfvervakande inspektören skulle blifva, icke en öfverstyrelse i detta ords verkliga mening, utan ett organ, fungerande i stället för en öfverstyrelse, ty det står på sidan 31 i utskottets betänkande: "genom nämnde person skulle ock kunna tillföras departementet en kännedom om folkskolans förhållanden, som nu icke i lika mått stode till buds, på samma gång han utgjorde ett organ mellan centralstyrelsen för folkskoleväsendet och dettas skilda delar". Organet mellan centralstyrelsen för folkskoleväsendet, d. v. s. Kongl. Maj:t, och de skilda delarne af det samma, d. v. s. skoldistriktet och styrelserna inom dem, är enligt gällande svensk lag stiftstyrelserna. Skulle man åter betrakta dessa såsom representerande de skilda delarna, då kan icke den på viss tid förordnade inspektören anses såsom ett organ mellan statens lagliga, sedan sekler tillbaka fungerande myndigheter och Kongl. Maj:t. Han är och förblir en parasit och ingenting annat.

Men inspektörens ställning blir så mycket oklarare, derigenom att han i viss mån tillhör departementet; står i förbindelse med departementschefen och lätt kan taga sig min af att vara mer, än han i sjelfva verket är, nemligen inspekterande, gifvande anvisningar, upplysande och refererande i fråga om sina inspektionsförrättningar. Detta är hans befattning och härvid skall han förblifva, men befattningen gifver honom icke rättighet att sjelf ingripa. Jag tror, att man på landet har allt för liflig kännedom af, huru de vanliga folkskoleinspektörerna understundom, jag vill icke säga på något sätt missbruka, men missförstå sin ställning så, att de i högre grad blifva befallande, än de skulle vara. Det är nu gifvet, att detta s. k. centrala organ skulle genom sin särregna ställning kunna utöfva ett sidoinflytande, som icke vore lämpligt, och att inspektörerna, stödda af honom, ytterligare skulle uppträda på ett sätt, som jag hört — jag erkänner gerna — ofta med orätt klandras af församlingarnes representanter, såsom det der inverkat till skada för folkskolan.

Under för handen varande förhållanden, förefaller det mig, som hvad den föreslagne inspektören skulle kunna utträtta i af-

seende på besparingar vid resorna är mycket litet, så vida nemligen icke inspektionsväsendet ordnas på ett annat sätt. Detta skulle åter föranleda andra kostnader och säkerligen i samma proportion som i Finland, der inspektörernas *aflöning* uppgår till 40,000 finska mark eller ungefär detsamma som inspektionen i aflöning nu kostar hos oss, ehuru vårt land är så ofantligt mycket större. Sjelf skulle öfverinspektören kosta icke så litet genom sin lön och sina resor.

*Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.
(Forts.)*

Hvad slutligen sammanhanget mellan de olika skolorna i vårt land angår, fruktar jag, att man lägger för mycket på denne man, om man begär att han, äfven med den bästa vilja i världen och den största kraft i genomförandet, skall kunna åstadkomma likformighet mellan alla landets folkskolor, en likformighet, hvars värde för öfrigt är mer än tvifvelaktigt. Dertill kommer också hvad jag redan anmärkt, att hans ställning mellan myndigheterna, domkapitlen, och öfvermyndigheten, Kongl. Maj:t, icke är af konstitutionella former betingad. Man har jemfört honom med öfverkontrollörerna, men jag tror, att denna jemförelse mellan skolväsendet och en särskild handtering icke borde hafva framdragits. Det är stor skilnad mellan att vaka öfver tekniska detaljer, eller en närings utövande, och att hafva ett helt skolväsende att så till sägandes svara för. Vidare skulle, som jag sagt, folkskolebyråns karakter af fackbyrå förloras och dermed omöjliggöras hvad förr eller senare af omständigheternas egen magt framkallas, nemligen förverkligandet af den gamla, af Gustaf Adolf och Axel Oxenstierna hysta tanken om inrättandet af en gemensam öfverstyrelse för undervisningen, en öfverstyrelse, som helt naturligt kan utvecklas ur fackbyråerna inom departementet, så vida man icke föredrager, något, som jag för min del icke på något vilkor skulle vilja tillstyrka, att helt och hållet skilja undervisningsdepartementet från kyrkodepartementet, så att det förra i sjelfva verket blefve en öfverstyrelse, hvilken för öfrigt skulle laborera med de tunga former, som i större eller mindre mån äro oskiljaktiga från föredragningen inför Kongl. Maj:t. Jag tror, att det försök, man nu vill göra, ännu någon tid kan anstå. Jag tror ock, att om folkskolebyrån finge arbeta under normala förhållanden och med normala krafter, den kunde så förbereda förhållandena, att ordnandet af frågan under den ena eller andra formen blefve fullständigt genomtänkt, så att Riksdagen icke i framtiden finge ångra sig att hafva tillsatt en post, på hvars innehafvare man kanske i bästa fall skulle kunna tillämpa skaldens ord: "han allt försökt, men ingenting fullkomnat."

Jag anhåller om bifall till reservationen.

Herr Boström: Under en lång följd af år hafva statsrevisorererna gjort anmärkning mot det sätt, hvarpå folkskoleinspektörerna gjort sina resor. De hafva funnit dessa resor för dyra och i allmänhet planlöst inrättade. Jag har såsom ledamot af statsrevisionen äfven varit med om dessa anmärkningar och funnit en del af dem ganska berättigade. Men jag tror icke, att det endast

*Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.*
(Forts.)

är sjelfva resekostnaderna, som varit föremål för statsrevisorernas anmärkningar. Man har äfven trott sig finna, att resorna varit illa anordnade så till vida, att man funnit, att inspektörerna gjort resor till hvarje skola inom ett distrikt, hvilken inspektion tagit särdeles lång tid i anspråk. Jag tror, att de skulle hafva gjort mera nytta, om de, i stället för att besöka hvarje skola, på ett ställe samlat alla folkskolelärarne från trakten och med de barn, som funnos i skolan på platsen, gjort undersökning om deras kunskapsmått. Då hade de äfven haft tillfälle att samtala med alla dessa folkskolelärare om lämpligaste sättet att anordna undervisningen.

Folkskoleinspektörerna hafva förr haft till uppgift att ordna sjelfva skolorna och se till, att de hade lämpliga lokaler. Denna uppgift förefinnes i allmänhet icke numera, sedan man fått folkskolorna nybyggda å de flesta delar af landet. Uppgiften numera är endast att se till, att undervisningen är ordnad i riktig anda, och jag tror, att i den vägen ännu åtskilligt återstår. Nu har Kongl. Maj:t försökt ett sätt att få en ändring i den nuvarande folkskoleinspektionen. Kongl. Maj:t säger nemligen på sidan 29 i föreliggande betänkande: "de förhållanden, som vore föremål för inspektionens uppmärksamhet, betraktades och bedömdes af de särskilda inspektörerna från allt för olika synpunkter, och hvarje enskild inspektör arbetade för mycket för sig sjelf utan samråd och medverkan med vare sig skolråden eller öfriga inspektörer." Det är just i detta hänseende, som jag tror, att en synnerligt stor brist förefinnes i den nuvarande folkskoleinspektionen. Kommer nu en öfverinspektör att tillsättas, så föreställer jag mig, att det skall blifva ganska lätt för honom att, dels genom att sammankalla folkskoleinspektörerna, dels genom att sammankalla folkskolelärarne distriktsvis, få en bestämd enhet införd i undervisningen inom hela landet. Jag tror, att denna enhet är synnerligen eftersträfvansvärd, och att den på detta sätt kan ernås. Jag tror äfven, att folkskoleinspektionen behöfver utvidgas. Man säger nemligen på sidan 31 i samma betänkande, att *inspektionen öfver lärarebildningsanstalterna hade ej kunnat omfatta andra lärarebildningsanstalter än folkskolelärareseminarierna och de två af staten anordnade småskolelärareseminarierna för lappskt och finskt talande elever.*

Jag ber att i förbigående få fästa uppmärksamheten på, att jag tror icke det är särdeles praktiskt anordnad, att den byråchef, som hittills ensam gjort dessa inspektioner, vidtagit en så lång och tidsödande resa för att besöka dessa småskolelärareseminarier i Norrland. Förmodligen har byråchefen icke kunnat finska språket, och därför har inspektionen icke kunnat blifva så effektiv, som önskligt varit. Denna resa tager så lång tid, att jag tror det vore lämpligare att öfverlemna den åt någon prestman i Norrland, som är förtrogen med språket. Emellertid hafva nu inspektionerna icke omfattat andra lärarebildningsanstalter än folkskolelärareseminarierna, men jag tror för min del synnerligt vigt ligga på, att man får inspektion äfven af småskolelärareseminari-

*Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.
(Forts.)*

erna. Jag har såsom ledamot af skolråd varit i tillfälle att erfara, hvilka ofantliga svårigheter förefinnas vid tillsättande af sådana platser, då man har inne ansökningar af personer, som utgått från olika småskoleseminarier i olika delar af landet. De kunskapsbetyg, som utfärdas, äro vid olika seminarier så ofantligt olika, att man icke har den ringaste ledning deraf vid tillsättandet af en plats. Stora misstag och förargliga sådana hafva blifvit en följd af denna osäkerhet i kompetensvilkoren. Jag tror, att äfven med afseende härå det är af vigt, att en utvidgning af inspektionen eger rum. Skall emellertid inspektionen utvidgas, är det en gifven följd deraf, att den person, som kommer att sköta den, nödgas vara borta från hufvudstaden och sin verksamhet i departementet för lång tid. Vill man nu, att en byråchef sjelf skall företaga dessa resor, måste han vara frånvarande från sin byrå under 5 à 6 månader, och jag hemställer till kammaren, huruvida det kan vara lämpligt för ärendenas lagliga gång och expidierande, att en person, som har ett sådant ansvar, skall under så lång tid vara från byrån frånvarande, så mycket mer som personer ganska ofta komma upp till departementet för att få upplysningar i dessa frågor och då skola få till svar, att byråchefen är borta på inspektionsresa. Jag tror icke det kan vara lämpligt.

Nu ber jag att få upplysa, att inom departementet äro denna byrås administrativa göromål det öfvervägandet större antalet och de pedagogiska dels färre till antal och dels icke så svårskötta. Då är ju gifvet, att om byråchefen, som skall handlägga dessa mål, visserligen med hjälp af kansliåsekreteraren, skall vara borta under lång tid, så komma dessa mål att blifva liggande och expeditionen att betydligt försenas. Följden härå kunde blifva, att expediteschefen i departementet skulle taga och handlägga dessa mål. Det är mycket möjligt, att detta till en viss grad låter sig göra, men jag tror, att hans tid är så tagen i anspråk, att hans krafter icke räcka till härför. Jag tror, att en byråchef bör större delen af året finnas på sin plats. Detta är icke möjligt, om han skall medverka till, att denna inspektion blir utvidgad.

Herr Törnebladh sade, att förslagsanslaget var öfverskridet, och att det stred mot grundlagen. Det borde icke vara föremål för anmärkning, om ett sådant anslag öfverskrides, ty det är en naturlig följd af den osäkerhet, hvarmed dessa utgifter utgå.

Jag tror därför, att om man till denna plats utser en skolman med full insigt i det nuvarande folkskoleväsendet, så kommer platsen att göra mycken nytta i afseende på de andra inspektörerna, och jag ber att få påpeka, att då dessa inspektörer — om detta förslag blir kammarens beslut — komma att tillsättas på 5 års förordnande, har öfverinspektören tillfälle att, om han under sina resor finner, att förordnad inspektör icke till tjenstens skötande är fullt lämplig, göra ombyte efter dessa 5 år, så att bättre krafter blifva tagna i anspråk för platsen. Jag tror det ligger ganska stor vigt på, att till inspektörer tagas personer, som äro fullt lämpliga för platsen.

*Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.*
(Forts.)

På dessa skäl tager jag mig friheten, herr talman, att yrka bifall till statsutskottets föreliggande förslag.

Friherre Klingspor: Då undervisningsväsendet kostar staten så stora summor, och anslagen för detta ändamål under sista 30 åren stigit från 200,000 kr. till 3 å 4 millioner, är det naturligtvis synnerligen viktigt att tillse, att vi få valuta därför, samt att folkskoleinspektionen utöfvas på ett sådant sätt, att den blir fruktbarande. Statsrevisorerna hafva lemnat ett ganska rikt material för bedömande af resultatena af folkskoleinspektionen. Statsutskottet synes mig hafva väl lättvindigt behandlat denna sak, då utskottet berör den endast på några få rader. Statsrevisorerna hafva dock upprepade gånger framhållit de stora kostnader, som vore förenade med inspektionen, och med anledning deraf hafva yttranden infordrats genom domkapitlen af folkskoleinspektörerna. Jag vågar säga, att ett tydligare bevis för, att inspektionen är missrigtad, och att den icke motsvarar hvad man af densamma väntat och måste fordra, kan icke begäras än det, som ligger i flertalet af dessa svar. Domkapitlet i Karlstad har lemnat ett ganska vägledande yttrande för bristernas bedömande och afhjelpande. Säkert är, att dessa inspektioner skulle kunna ordnas på helt annat sätt, men grundfelet är icke det, som statsrevisorerna anmärkt, eller att resorna äro mindre ändamålsenligt ordnade. Det är ganska ligkiltigt, om inspektörerna resa efter den ena eller andra reseplanen, och jag tror, att skillnaden i kostnader skulle blifva ganska ringa, om de stälde sina resor i samband, så att de besökte flere skolor på en gång, eller om de fore fram och tillbaka. Föga vinnes på den vägen, utan det är roten, grunden, sättet, som är felaktigt; och härutinnan instämmer jag uti hvad herr Boström sade, att inspektionen kan ordnas på annat sätt. Det tjenar ingenting till, att inspektörerna fara omkring till hvarje skola och sedan berömma sig af att hafva besökt t. ex. 200 stycken på ett år. Jag frågar: kan det vara till någon nytta att besöka så många skolor, och kan en inspektör, som inspekterar 200 skolor i ett kör, uträtta något godt, isynnerhet då man tager i betraktande läseterminernas korta varaktighet? Jag måste besvara denna fråga med nej! Att ställa till med inspektioner under mellanterminerna måste anses olämpligt. Att göra som den inspektör, som inspekterade en fortsättningsskola för en kostnad af 73:44 kr. då statens hela bidrag till samma skola icke torde betydligt öfverstiga nämnda belopp är naturligtvis uppåt väggarna. Besök på platsen kunna nog vara nyttiga, men mängden gång synas inspektörerna hafva mera sett saken ur reseersättningens synpunkt än ur nyttans.

Vidare ber jag att få betona, att undervisningen verkligen är i stort behof af ledning, ty den rigtning, i hvilken densamma går på landet, hotar att slå öfver.

Af hvad herr Tamm på förmiddagen yttrade rörande öfverdrifterna vid flickskoleundervisningen är ganska mycket tillämpligt på folkskolorna på landet. Meningen med folkskolan är icke att uppfostra lärda herrar, utan dugliga arbetare med kärlek till

arbetet och kärlek till hemmet. Hemmet är den bästa hjälpen för skolan. Man bör därför söka bevara sambandet mellan dem. Men jag har till och med hört folkskolelärare yttra: hemmen duga icke, skolan måste göra allt. Exempel finnas nog på, att der de dyrbaraste skolhusen uppförts och de största kostnaderna af församlingarne nedlagts för undervisningen, allt för att tillfredsställa tidens ökade kraf, utbytet hvad barnens uppfostran beträffar mången gång endast i ringa mån visat sig följa samma förbättringsskala, ja, kanske ofta visat ett sorgligt tillbakagående. När barnen 5 dagar i veckan från morgonen till sent på eftermiddagen skola vara i skolan, blifver vistelsen i hemmen ringa, hvarigenom föräldrarnes magt öfver barnen försvagas, hvarjemte skolgången kännes mera ekonomiskt betungande för de många fattiga hemmen, än hvad den behöfde blifva. Jag tror därför, att det finnes mycket för inspektörerna att uträtta, men önskligt vore, att de finge litet mera magt, så att de verkligen kunde åstadkomma något, och så att skolråden icke behöfde gå till Kongl. Maj:t i den minsta småsak. Jag vill gifva en antydan om hvad jag anser kunna göras åtminstone delvis, och det är att *inspektörernas antal skulle kunna begränsas*. När det finnes 3, 4, 5 stycken i hvert stift är det naturligt, att icke alla dessa kunna vara lämpliga, åtminstone är det mycket liten sannolikhet därför. En sådan der inspektion är en mycket granlaga sak. Inspektörernas göromål böra icke hufvudsakligen bestå uti att ständigt vara ute och resa. Säkerligen blefve resultatet bättre med ett mindre antal resor. De borde samla lärarne på vissa platser och jemte dagens inspektion i den utsedda skolan begagna tillfället att med närvarande lärare afhandla undervisningens olika delar. Om inspektören har den ena eller andra barnskaran till material spelar mindre rol. Att inspektera lokalerna och undervisningsmaterielen kan nog vara nyttigt, men det kan oftast mycket väl ske vid ett dylikt sammanträde genom att höra sig för hos lärarne, huru det står till i nämnda afseenden. Jag tror därför, att ett mindre antal inspektörer och ett mindre antal väl organiserade resor vore till förmåga för det hela.

Kostnaderna för inspektionerna variera nu mellan 800 och 2,700 kronor. Men när man känner, huru det går till vid dessa inspektioner — vederbörande fara i allmänhet och gästa hos presten i församlingen — tror jag det vore bättre att till resorna anslå en rund summa olika efter olika distrikt, såsom 500, 1,000 eller 1,500 kronor, för hvilket belopp en tillfredsställande inspektion bör kunna verkställas. Derigenom skulle äfven inspektörerna komma ifrån det stora obehaget att skrifva reseräkningar.

På 29:de sidan af utskottets betänkande står citeradt ur departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet och i hvilket jag gerna instämmer att *numera gälde det för inspektionen att mera rigta sig åt skolans inre förhållanden*. Vidare står det, att inspektionen lider af *brist på system, sammanhållning och kontroll*. Nu tror man sig kunna afhjälpa denna brist på det viset, att man tillsätter en särskild öfverinspektör. Säkerligen skulle besparing derigenom

*Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.*
(Forts.)

Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.
(Forts.)

ske, om icke det första året så åtminstone så småningom, men dessa kostnader böra kunnas nedbringas icke med 5 eller 10 tusen, utan kanske med 50 tusen kronor.

Jag vill icke yttra mig om öfverinspektörens ställning, men jag vill uttala den förhoppningen, att han får någon magt, så att han kan genomföra nödiga förändringar och utträtta något direkt till fördel för skolan, och under den förutsättningen har jag icke velat lägga mig emot det föreliggande förslaget, men jag har ansett mig böra yttra detta för att hålla frågan öppen för framtiden, ty, såsom det nu är, är det allt annat än tillfredsställande.

Herr Billing: Jag skall icke inlåta mig på sjelfva det ärende, som nu är föremål för behandling och icke heller på alla de frågor, som den siste talaren behagade beröra, men jag har dock ansett mig skyldig att begära ordet med anledning af hans yttrande. Jag har varit åhöra vittne till många föredrag, i hvilka djerfva påståenden framkommit, men knappast har jag hört ett föredrag så djerft, som det nyss slutade. I detsamma gjordes mångfaldiga påståenden om allt hvad folkskoleinspektörer heter, och dessa strökos ned af *den* auktoriteten. Men djerfheten kulminerade i det påståendet, att det var genom de förklaringar, som blifvit afgifna af folkskoleinspektörerna och samtliga domkapitlen, till fullo ådagalagdt, att — med ett litet undantag — samtliga dessa ingenting begrepo i denna fråga. Jag vill nu icke på något sätt mäta mig med den ärade talaren i begripande insigt rörande folkskoleärenden. Om han derfor endast sagt, hvad han sade, om det domkapitel, i hvilket jag har äran att vara ordförande, skulle jag hafva tegat, men när han säger om samtliga domkapitlen och folkskoleinspektörerna, att de ingenting förstå i folkskoleärenden, tyckes det vara befogadt, att jag inlägger en beskedlig gensaga mot ett sådant påstående.

Och hvad är anledningen till hans påstående? Jag är honom tack skyldig, derfor att han gifvit mig tillfälle till att uppställa och besvara denna fråga. Anledningen är det sätt, hvarpå domkapitlen yttrat sig öfver statsrevisorernas anmärkningar rörande folkskoleinspektörernas reseräkningar. Der kommer en allmän anmärkning, att folkskoleinspektörerna resa så, att resekostnaderna blifva för dryga. Denna allmänna anmärkning remitteras till domkapitlen. Jag frågar eder, mina herrar, hvad skall man säga till svar på den allmänt hållna anmärkningen, att det finnes i Sverige inspektörer, som debiterat för dryga resekostnader. Man får icke veta, om det är den eller den inspektören i det distrikt, hvarmed man har att göra. Hvad skola vi då svara? Ja, det är, såsom vi veta, lättare att fråga än att svara; och om man gör en sådan allmän anmärkning som att det finnes några folkskoleinspektörer, här eller der, som hafva för dryga reseräkningar och begär domkapitlens förklaring deröfver, så kan denna förklaring icke blifva annat än så godt som innehållslös. Men att på den grund, att vi på herrar statsrevisorer's allmänna anmärkningar ingenting kunnat svara annat än med en allmän fras, att

på *den* grund förklara oss alla ingenting begripa i folkskoleärenden, synes mig för starkt, för att herrarne skola kunna misstycka, att jag mot detsamma söker försvara oss, som hafva handlagt ärenden, i fråga om hvilka vi platt ingenting skulle begripa.

*Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.
(Forts.)*

Herr Husberg: I den reservation, som fogats vid betänkandet, och likaså i det yttrande, som framstälts från stockholmsbänken, har frågan om kostnaderna för folkskoleinspektörernas resor intagit en framskjuten ställning. Det ser ut, som om man ansåge, att Kongl. Maj:ts förslag i första rummet afsåg att nedbringa kostnaderna för inspektionen, men genomläser man uppmärksamt den kongl. propositionen, så finner man, att frågan om den ekonomiska detaljen i detta förslag har allenast en sekundär betydelse. Det är icke fråga om att göra folkskoleinspektionen *billigare*, utan i främsta rummet att göra den *bättre*, och från denna synpunkt bör framför allt det kongl. förslaget betraktas.

Beträffande frågan, huru vida inspektionen skall genom förslaget blifva bättre, har jag svårt att förstå, huru man skulle kunna förneka, att en så stor corps som folkskoleinspektörernas lämpligen behöfver i spetsen för sig en förman, som på ett ordnande och ledande sätt ingriper. Jag tror, att behöfvet af ett dylikt förmanskap hittills gjort sig gällande, och jag tror jemväl, att behöfvet deraf hädanefter skall göra sig märkbart i ännu högre grad, och detta därför, att inspektionen står på väg att antaga en i väsentlig mån ändrad karakter mot den, som den förut haft. Förut måste den rigta sig mera på skolans yttre förhållanden än på de inre. Under de gångna årtiondena har folkskolan befunnit sig i sitt utvecklingsskede, och det är naturligt, att ansträngningarne derunder måst vända sig hufvudsakligen på att tillse att de yttre materiella betingelserna för ett godt folkskoleväsende förefunnos. Inspektionen har i följd deraf kommit att mera rigta sig på tillsyn öfver *distrikten*, att dessa fullgjorde sina skyldigheter, mindre på inspektion af *lärarne*, att den undervisning, som lemnades i skolorna, blef den bästa möjliga. Numera hafva emellertid distrikten i allmänhet upptylt hvad af dem billigtvis kan begäras med afseende å lokaler, lärareplatser, undervisningsmateriel m. m. och vid sådant förhållande blir tillsynen öfver sjelfva undervisningen numera inspektionens främsta uppgift. Men när man kommit till detta stadium, synes det förmanskap, hvarom här talats, mera påkalladt än förut, på det att de män, som hafva att leda en sådan angelägenhet som folkskoleundervisningen, må få bästa möjliga råd från fullt sakkunnigt håll. Från denna synpunkt ser jag i det framlagda förslaget en institution, förbunden med väsentliga fördelar. Sant är visserligen, att en förbättrad inspektion åstadkommes icke endast derigenom, att inspektionen får i spetsen för sig en förman, som ordnar, sammanhåller, leder, uppmuntrar och eggjar, der sådant behöfs, eller ock stäfjar ett ovist nit. En förbättrad inspektion kan befordras äfven genom andra åtgärder, så t. ex. genom inskränk-

Förhöjning i anslaget för folkskoleinspektionen. ning i inspektions-distriktens antal. Men det ena goda behöfver icke utestänga det andra.

(Forts.) Dertill kommer, att den ifrågakämda öfverinspektören skulle för undervisningen i dess helhet verka främjande icke blott genom att, så att säga, rigta sig nedåt, på undervisningen i skolorna, utan äfven genom den ställning han komme att intaga till ecklesiastikdepartementet, hvilket genom honom skulle kunna erhålla en kännedom om folkundervisningens förhållanden, hvilken icke skulle på annat sätt kunna i lika mån vinnas.

Redan nu anförda skäl synas mig tillräckligt talande för att man skulle tillsätta den inspektör, som här föreslagits. Men det finnes äfven en annan omständighet, som verkar i samma riktning, och det är angelägenheten deraf, att de bildningsanstalter, deri folkskolans lärare utbildas, och särskildt småskolelärareseminarierna, blifva inspekterade. Dessa småskolelärareseminarier, som utbilda en stor del af lärarecorpsen, hafva stor betydelse, i betraktande af småskolans vunna stora utveckling. Man kan ju säga, att de kunna inspekteras på annat sätt, t. ex. genom att byråchefen reser ut, men derigenom drages hans tid från departementet, der han väl behöfves; och om man för öfrigt vill hafva en fullt sakkunnig inspektion af lärarebildningsanstalterna, synes till dess utförande ingen mera lämplig person finnas än den, som genom ständig beröring med inspektörerna och öfvervakande af deras verksamhet får möjligast största insigt om skolornas behof och således är bäst i tillfälle att inspektera de anstalter, der skolornas lärare utbildas.

Den mycket berörda frågan om kostnaderna för inspektörernas resor skall jag allenast i förbigående vidröra. Det förslag till kostnadens nedbringande, som är antydt i reservationen, enligt hvilket det skulle för hvarje inspektörsdistrikt bestämmas ett maximum, hvaröfver inspektörens resekostnader icke finge gå, är måhända godt. Det har åtminstone den förtjensten att verka radikalt, ty fixerar man kostnaden för hvarje distrikt till ett visst belopp, så kan man naturligen nedbringa kostnaden till hvilken godtycklig siffra som helst. Men skall en sådan fixering af ett maximibelopp kunna göras på ett sätt, som utesluter godtycke och verkligen fullt tillgodoser inspektionens ändamål, så fordras för verkställande af reseanslagets fördelning en sådan öfverblick öfver folkskoleväsendet i dess helhet, att denna fördelning näppeligen kan komma i lämpligare händer än i den öfverinspektörs, om hvilken fråga är.

Man har vidare anmärkt, att det icke finnes något skäl att frångå den anordning, enligt hvilken chefen för folkskolebyrån är fackman. Det kan icke väcka förvåning, att en sådan åsigt uttalas af den, som står utom departementet och således icke har närmare kännedom om dervarande ärendens beskaffenhet. Det antagandet ligger naturligen nära till hands, att folkskolebyrån i departementet bäst skötes af en skolkarl, men känner man närmare till dessa ärenden, skall man troligen ändra åsigt. En skolman skulle, om han sattes på den platsen, blifva förvånad att

finna, att ärendena icke vore på långt när sådana som han förut tilläfvventyrs förestält sig. De ärenden, som gå in och ut på byrån, ega icke den pedagogiska innebörd eller det rent fackmässiga innehåll, som man kunde vara böjd föreställa sig. I följd af de rent administrativa ärendenas mängd och omfattning måste byråchefen så sysselsätta sig med dessa, att han icke får utrymme för annan verksamhet. Man har jemfört denne byråchef med chefen för läroverksbyrån. Der äro ärendena af helt annan beskaffenhet, och de pedagogiska ärendena äro der betydligt mera omfattande. Dessutom måste man lägga märke till, att läroverksbyrån har att sköta fast organiserade statsanstalter, under det att folkskolebyrån har att handlägga ärenden och anstalter, som äro kommunala angelägenheter och bära pregel af den frihet, hvarmed kommunen styr och råder.

*Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.
(Forts.)*

Af den förste talaren framställes åtskilliga betänkligheter, jag skulle vilja kalla dem konstitutionella betänkligheter, mot den föreslagne tjänstemannens tillsättande. För min del kan jag icke se annat, än att de anmärkningar, som ur den synpunkten framställas, äro åtminstone öfverdrifna. Det är visserligen sant, att denne inspektör icke skulle få någon fast anställning i den mening, att han skulle förses med fullmakt. Detta betingas dock af sakens natur. Han får icke fullmakt, ty han skall icke gråna i tjensten, utan man vill hafva tillfälle att för hvarje period söka den mest lämplige. Han blir icke, säges vidare, fast inordnad i departementet. Detta ligger också i sakens natur, då han så mycket skall vistas på resor. Han kan deremot å andra sidan icke sägas vara beroende af departementschefens godtycke. Han skall naturligtvis vara bunden af instruktion, men denna skall meddelas honom af Kongl. Maj:t, icke af departementschefen. Man säger äfven, att en sådan anordning skulle strida mot de vedertagna grunderna för regeringsmaktens utöfning. Detta förstår jag icke rätt. Är platsen till gagn för det ändamål, hvartill man syftar, synes det mig vara af liten vigt, om den icke är tillskuren efter det mönster, som eljest gäller för närmast jemförliga platser, t. ex. byråchefsbeftattningar.

Med anledning af hvad jag anfört yrkar jag bifall till statskottets förslag.

Herr Casparsson: Då jag tyckte, att diskussionen höll på att gå för mycket på sidan om saken, begärde jag ordet. Den föregående talaren har emellertid återfört frågan, och till hvad han yttrat har jag föga att tillägga. Då jag emellertid nu har ordet, ber jag att likväl få tillägga några ord rörande ifrågavarande ämne. Jag tror att man sökte inveckla en ganska enkel sak. Det enkla i saken, sådan den för mig framstår, är för det första att Riksdagens revisorer förnyade gånger gjort framställning om angelägenheten af en mera effektiv inspektion och anmärkt, att inspektörernas resor varit allt för dyra. Ser man nu på uppgifterna så hafva för ett år inspektörernas arfvoden uppgått till omkring 27,000, men resekostnaderna till 72,000 kronor. Jag tror

Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.
(Forts.)

att detta är ett missförhållande, som kan och bör afhjelpas. Det andra enkla sakförhållandet är att det behöfves en inspektion öfver de anstalter, der lärare utbildas och särskildt öfver småskolelärareseminarierna, hvilket för närvarande svårligen kan åstadkommas. Det tredje sakförhållandet är att de administrativa göromålen å ecklesiastikdepartementets byrå för folkskoleärenden så vuxit och är i sådan tillväxt, att det icke ligger i en mans förmåga att sköta dem. Målens antal, hvilket när byrån inrättades var 5,573, har nu vuxit till 10,505, således nära fördubblats. Dertill hafva nu under de sista åren tillkommit åtskilliga andra inrättningar, såsom anstalter för abnormskolor, fortsättnings- och slöjdskolor, pensionsinrättningar o. s. v. Det är under sådana förhållanden naturligt, att de rent administrativa ärendena skola tillväxa och att en hjälp och tillökning i arbetskrafter blifver behöflig. Såsom ett fjerde skäl kan tilläggas, att äfven departementschefens göromål i allmänhet så ökats, att det blir för honom nästan omöjligt att följa alla dessa ärenden utan att han erhåller hjälp af pålitlig person, som kan utreda och följa alla dessa frågor.

De konstitutionella betänkligheter, som reservanterna uttalat, finnas i reservationen preciserade och lyda så:

Att en så beskaffad anordning icke rätt öfverensstämmer med grunderna för regeringsmagtens utöfning, särskildt då denna betraktas i sitt förhållande till underordnade myndigheter, och att den kan i framtiden medföra vissa faror för folkundervisningen i och genom möjligheten till en för embetsorganisationen å ifrågasvarande område nu främmande sidoinflytelse är lätt att inse.

Ja, det är måhända lätt att inse för den, som har hufvud för "den högre politiken", men för den, som lika med mig icke har det, är det icke lätt att inse; jag inser det åtminstone icke. Lika svårt är att inse betydelsen af de åtgärder, som reservanterna föreslagit för åstadkommande af en "lifskraftig folkskoleinspektion". Dessa äro två; dels "en i ecklesiastikdepartementets fackbyrå företagen undersökning af de olika möjligheterna för åstadkommande af en sådan inspektion" — huru nu en blott undersökning af de olika möjligheterna för åstadkommande af en bättre inspektion kan åstadkomma just en sådan bättre inspektion kan jag omöjligen inse — och dels "åtgärder, som med ledning häraf kunna komma att vidtagas". Det kan ju hända att de der åtgärderna, som framgå af undersökningarne i fackbyrån blifva bättre, men också möjligt är, att de blifva sämre än det som nu föreslagits, och när vi nu hafva ett positivt förslag, tycker jag det vara bäst att ansluta sig dertill.

Det är af dessa och förut angifna skäl jag ansluter mig till utskottets tillstyrkande och anhåller om bifall till den föredragna punkten.

Herr Törneblad: Då frågans utgång i kammaren är temligen gifven, kunde jag hafva besparat mig att begära ordet, men jag har emellertid ansett mig böra något svara på ett och annat, som yttrats af föregående talare.

Den ärade talare, som yttrade sig från talareplatsen (herr Husberg), nämnde, att resekostnadernas inskränkning af mig framhållits såsom hufvudändamålet med Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag. Detta är sant, men i anförandet till statsrådsprotokollet beträffande anslaget är också denna sak a och o, början och slutet; särskildt betonas den på sid. 42. För öfrigt har denna sida af frågan med mycken styrka så väl i statsutskottet som här framhållits af förslaget försvarare.

*Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.
(Forts.)*

Då jag talade om att anslag öfverskridits, skedde detta icke för att klandra. Jag sade tvärt om och upprepar det å nyo, att jag anser, att detta öfverskridande framkallats af förhållandenas egen natur, och mitt yttrande gick ut på att visa, huru svårt det är att i fråga om utgifter, hvilka bero af ovissa tillfalligheter, på ett eller annat tusental kronor när hålla sig inom ett fastställt anslag. Hvad åter beträffar den föreslagna åtgärden att fixera ett maximibelopp, som resekostnadsersättningen ickeinge öfverskrida, så har jag blott antydtt den såsom en möjlig utväg och ansett, att den borde kunna försöksvis tillämpas i vissa distrikt. Jag är ock öfvertygad, att en lämplig byråchef skulle mycket lätt kunna reda sig med uppdraget att öfvervaka medlens användning. Men naturligtvis är det med afseende härpå som i fråga om mycket annat svårt nog att tänka sig, huru byråchefen för folkskoleväsendet skulle komma att verka, ty för närvarande finnes det icke någon sådan. I fråga om denne byråchef vill jag också anmärka gent emot den näst föregående ärade talaren, att äfven om jag icke är i besittning af någon egen erfarenhet, jag dock gjort försök att inhemta upplysningar från kompetenta personer, och att jag i hvarje fall har svårt att förstå, huru man af erfarenheten från den sista tiden kan bedöma hvad folkskolebyrån, rätt organiserad, kan blifva. Af erfarenheten angående en byrå, som, rätt taget, icke finnes till, torde det vara nästan omöjligt att sluta sig till hvad denna byrå skulle kunna blifva eller icke blifva i utöfningen af sin fulla kraft.

Vidare har blifvit sagdt, att folkskoleinspektionen numera borde ändra karakter och mer än hittills skett rigta sig på skolans inre förhållanden. Ja, detta är något, som redan så småningom försiggått i följd af den utveckling, som egt rum på folkskolans område, och för den, som i likhet med mig, genomläst inspektörernas berättelser för åren 1881—1886, de sista fem årsberättelser, som föreligga, tager ett sådant yttrande sig mycket underligt ut. Dessa berättelser bära vittne om, att folkskoleinspektörerna länge insett, att de nu mer hade att i utöfningen af sitt uppdrag gå från den yttre kontrollen till den inre, och jag är öfvertygad, att när berättelserna för åren 1887—1891 utkomma, de skola vittna om detsamma. Den påpekade bristen i inspektionen har således i sjelfva verket redan länge varit afhjelpat.

Hvad angår den konstitutionella sidan af frågan, har det blifvit sagdt, att det skulle vara af ganska liten vigt, att den föreslagna

Förhöjning i anslaget för folkskoleinspektionen. i åtgärden innebure en afvikelse från hvad hittills gällt, om den blott verkade väl.

(Forts.)

Det har dock i allmänhet icke varit Första Kammarens åsigt beträffande föreslagna förändringar, att man skulle kunna våga sig på dem, om de blott kunde antagas komma att gifva ett godt resultat. Det torde nemligen lätt kunna hända, att, blott man en gång öppnat en liten springa, dörren snart står öppen på vid gavel. Mycket lättare har jag att förstå den invändningen, att man icke förstått hvad jag yttrat med afseende å de konstitutionella betänkligheterna mot den föreslagna anordningen. Deremot har jag naturligtvis icke något att säga.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Nyström: Mot de allehanda uttalanden, som vi hört af friherre Klingspor, har herr Billing afgifvit en gensaga, och han har sjelf tilldelat densamma betyget att vara "beskedlig". Jag har icke för afsigt att inblanda mig i det mellanvarande, som må finnas emellan herr Billing och friherre Klingspor, men då herr Billings yttrande tillika innefattade en anmärkning mot statsrevisorerna och särskildt mot den afdelning, derå jag varit ordförande, har jag ansett mig skyldig att med några få ord bemöta denna del af hans yttrande.

Den anmärkning, som herr Billing framställt, är i sjelfva verket ett eko af ett klagomål, som förut hörts från herr Billings eget stift, afgifvet af herr Leksell, som funnit orätt att revisorerernas anmärkning vore hållen i allt för allmänna ordalag och att revisorererna icke påvisat några vissa resor, hvilka varit allt för dyra. Jag får då fästa uppmärksamheten derpå att, om revisorererna, i stället för att generalisera sin anmärkning, påpekat några särskilda, fyra, fem, sex inspektionsresor, för hvilka kostnaderna stigit allt för högt, man helt enkelt hade lagt revisorerernas uttalande å sido och sagt: "hvad är det för en futtighet att komma med sådana anmärkningar". Detta revisorerernas tillvägagående att generalisera sina anmärkningar, hvilket naturligtvis sker först efter en samvetsgrann pröfning af de särskilda fallen, måtte för öfrigt icke vara så dålig metod, eftersom icke blott statsutskottet i hufvudsak upptagit deras uttalanden, utan äfven kamrarna både nu och vid föregående tillfällen funnit sådana generaliserade omdömen värda någon uppmärksamhet.

Vidare har anmärkningen den förtjensten att hafva framkallat uttalanden i ämnet bland annat från Vesterås stift, hvilka icke varit utan värde.

Jag tror således, att revisorererna kunna med lugn bära den tillvitelse, som gjorts mot dem.

För öfrigt medgifver jag villigt, att man gjort alldeles för stor affär af dessa inspektionsresor, ty i jemförelse med andra viktigare frågor, som stå i samband med folkskoleinspektionen, spelar frågan om resekostnaderna en mycket underordnad rol.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på nu förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet deri hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Törneblad*h, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af honom med flere vid punkten afgifna reservation.

*Förhöjning i
anslaget för
folkskole-
inspektionen.
(Forts.)*

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

10 punkten.

Lades till handlingarna.

11—17 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

18 punkten.

Herr Almén: Sedan Nyköpings hospital ökats med 48 nya sjukplatser, motsvarande en tillökning af antalet platser med 68 procent, följer deraf att de tjenstemän, som äro anställda vid anstalten, fått mycket ökade göromål. Hvad är då naturligare, än att också någon förhöjning af deras aflönningar blifvit begärd? Jag tror först och främst, att deras fullmagter, utfärdade för flere år sedan, icke kunna ålägga dem en ökad tjenstgöring utan någon motsvarande ersättning. Denna fråga är emellertid af ringa betydelse, ty här kan väl ej ifrågasättas, att löneförhöjningen skulle beviljas endast på grund af denna synpunkt.

*Ifrågasatt
förhöjning i
aflönings-
staten för
Nyköpings
hospital.*

Då nu löneförhöjningen icke föreslagits att ske i samma proportion som sjukplatsernas antal tillväxt, utan förhållandet är sådant, att sjukplatserna ökats med 68 procent, men deremot endast begärts löneförhöjning med omkring 25 procent eller icke ens det, så hade jag trott, att förslaget icke skulle möta synnerligt mycket motstånd. Utskottet har likväl afstyrkt Kongl. Maj:ts framställning och åberopat såsom skäl därför att, hvad angår läkaren, denne redan har en skälig lön, att han dessutom innehar en annan anställning och slutligen att han eger en lönande enskild praktik. Alla dessa förhållanden existerade emellertid, då hans nuvarande lön bestämdes, och hvad den enskilda praktiken angår, har den af naturliga skäl sedan dess snarare minskats än ökats. Då göromålen tillväxt, är således denne tjensteman berättigad till löneförhöjning, om hans nuvarande lön varit väl afvägd från början.

Men, säger man må hända, hans lön har varit för högt tilltagen, och därför är ej mer än rätt, att han får ökad arbete utan någon förhöjning. Man har då att se till, om det låter säga sig, att hans lön varit för hög. Omdömet härom beror väl som vanligt på tycke och smak; men för att kunna rätt bedöma saken bör

*Ifrågasatt
förhöjning i
aflönings-
staten för
Nyköpings
hospital.
(Forts.)*

man se till, hvad hospitalsläkare på andra håll hafva i lön. Denne läkare vid Nyköpings hospital har kontant 2,500 kronor, men ingen bostad, ingen ved, inga andra förmåner. Han skall ensam ansvara för hospitalsvården i dess helhet. En öfverläkare vid de andra hospitalen har 6,500 kronor i lön samt dertill bostad, ved, ljus m. m.; således mycket mer än denne läkare.

Men, säger man, de andre läkarne hafva mycket större hospital att sköta. Ja, det hafva de, men de hafva också ett å två biträden hvar. Denne är ensam. Jag skall vidare jämföra hans aflöning med de biträdande läkarnes. En sådan biträdande läkare har, om han är medicine kandidat, 2,500 kronor i lön samt förmåner af fri bostad, fri ved, fri tvätt, och är han licentiat, har han 1,000 kronor mer i lön. Dessa underordnade läkare, hvilkas ansvar är mycket mindre än läkarens i Nyköping, hafva således alla 2,500 å 3,500 kronor i lön jemte värdefulla naturaförmåner. Den sistnämnde läkaren, hvilken ensam får sköta hela sjukvården, har betydligt mindre än en biträdande läkare, som blott är medicine kandidat. Han har dessutom haft sin tjänst i 33 år. Kan då någon misstycka, att man begärt denna ringa förhöjning af hans lön med 25 procent, då till allt detta kommer att sjukplatsernas antal ökats så betydligt? Det kan omöjligen anses obilligt.

Hvad sysslomannen angår, är hans lön mycket ringa, endast 800 kronor jemte några naturaförmåner, boställsvåning och ved. Men, säger man, han har två tjänster och har derigenom icke så små inkomster. Då emellertid hans arbete vid hospitalet betydligt ökats, hade han kunnat hoppas, att den lilla förhöjning af 400 kronor, som medicinalstyrelsen begärt och Kongl. Maj:ts föreslagit, skulle beviljas honom. Äfven detta synes mig icke hafva varit obilligt.

Jag kan icke förstå, huru denna fråga kan hafva fått en så snöplig utgång i utskottet, då pretentionerna varit så billiga. Jag har kommit att tänka på en berättelse om en person, som kom till en konsistoriiledamot och frågade denne, huru konsistorium i ett ärende kunnat handla på det och det sättet. Konsistoriiledamoten svarade: "ibland gör konsistorium si och ibland så, men konsistorium har alltid rätt." Jag skulle vilja tillämpa den första delen af detta svar på statsutskottet, men icke den sista. Nog är det troligt att utskottet som vanligt får sin vilja igenom, men därför är det icke sagdt att utskottet har rätt i sak.

Jag står i denna fråga på både rättens och billighetens ståndpunkt och ville därför yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition oförändrad. Jag har dock föga hopp, att ett sådant yrkande skulle vinna bifall. Detta gjorde visserligen i och för sig litet, då jag har rätt, men då jag väl har större utsigter för min mening, om jag denna gång låter sysslomannen falla och blott håller på läkaren, vill jag yrka bifall till förslaget, i hvad det angår honom, och får sålunda föreslå, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition, att läkarens vid Nyköpings hospital kontanta aflöning höjes till 3,100 kronor.

Herr Boström: Jag skulle för min del icke finna det obilligt, att aflöningen till den ifrågavarande läkaren ökades med anledning af att hans göromål för sjukvården ökats, men så länge den nuvarande innehafvaren af platsen samtidigt är läkare vid ett af Södermanlands länslasarett, med icke ringa lön för denna befattning, och dessutom utöfvar en omfattande enskild praktik, anser jag, att den lön han har såsom hospitalsläkare är fullt tillräcklig. Så länge det förhållande fortfar, att han har sådana inkomster från annat håll, som jag nämnt, kan jag således icke vara med om bifall till Kongl. Maj:ts proposition beträffande honom. Då vidare sysslomannen tillika är länsbokhållare och såsom sådan har en ganska stor löneinkomst, anser jag mig ej heller kunna samtycka till Kongl. Maj:ts förslag i fråga om honom. Jag får därför yrka bifall till statsutskottets hemställan i förevarande punkt.

*Ifrågasatt
förhöjning i
aflönings-
staten för
Nyköpings
hospital.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande den nu föredragna punkten yrkats dels bifall till utskottets deri gjorda hemställan, dels ock, af herr Almén, bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, i hvad den afsåge förhöjning i läkarens kontanta aflöning.

Härefter gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

19 punkten.

Herr Almén: Den föreliggande frågan är mycket obetydlig. Jag känner tacksamhet på hospitalsläkarnes vägnar för det utskottet velat medgifva dem rätt till semester utan minskning i deras aflöning, men jag beklagar, att utskottet afstyrkt, att liknande rätt skulle medgifvas sysslomännen. Utskottet förklarar sig icke kunna gå in på denna anspråkslösa begäran på den grund, att det vore en helt annan sak med sysslomännens tjenstgöring än med läkarnes. Sysslomännen tycker utskottet därför icke vara i behof af den hvila från arbetet, som utskottet tillstyrkt åt läkarne. Men, mine herrar, äfven sysslomännen äro mycket strängt upptagna af sitt arbete; detta är af beskaffenhet att fordra mycken tid, och vid kvartalstiderna medhinna de icke ens att ensamma afsluta sina rakenskaper, utan måste sjelfve skaffa sig biträde. Vidare bo de i hospitalen; de taga visserligen icke någon del i sjukvården, men komma dock i mycken beröring med de sjuke, och detta medför naturligtvis många obehag. En hospitalssyssloman har verkligen icke någon treflig befattning, och om Riksdagen skulle bereda desse syssloman tillfälle årligen till någon tids frånvaro från anstalterna, skulle detta vara till nytta både för befattningen och för sysslomännen sjelfve.

Man hade af dessa anledningar kunnat hoppas, att detta lilla anspråk skulle medgifvas, så att staten åt sysslomännen efter-

*Ang. semester
för biträdande
läkare m. fl.
vid hospital
och asyler.*

Ang. semester
för biträdande
läkare m. fl.
vid hospital
och asyler.
(Forts.)

skänkte det afdrag af tjenstgöringspengarne, som nu göres, om de taga någon ledighet. Då emellertid förslaget icke vunnit utskottets bifall och förmodligen ej heller får kamrarnes, måste jag söka förklaringen deri, att landets ekonomiska ställning icke medger ett sådant efterskänkande. Jag vill då erinra derom, att den utgift, hvarom här är fråga, belöper sig för hvarje syssloman till 77 kronor 70 öre årligen, hvilket skulle för rikets 10 hospital göra en summa af 777 kronor. Denna summa synes mig icke vara af den betydighet, att det skulle göra något, om staten efterskänkte densamma.

Det är för mig mycket glädjande att se, med hvilket intresse Riksdagen omfattat hospitalsväsendet i allmänhet, men det skulle vara mig ännu kärare, om detta intresse äfven sträckte sig till sysslomännen, så att de kunde få vara lediga från tjensten en månad på året, utan att afdrag göres på lönen.

Jag vill slutligen anmärka, att sysslomännens befattningar icke äro så obetydliga, som utskottet tyckes föreställt sig. De hafva nemligen att förvalta årliga anslag af omkring half annan million kronor.

Den rättighet, hvarom här är fråga, skulle säkerligen vara för dem en kärkommen uppmuntran och såsom sådan ega mycket högre värde än det penningebelopp, hvarom saken närmast rör sig. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Herr Törneblad: I likhet med den föregående ärade tälaren skulle jag mycket gerna vilja vara med om att bevilja den ifrågasatta förmånen åt hospitalssysslomännen, hvilkas ansträngande göromål hvarken jag eller någon annan velat underkänna, men det förhåller sig så inom statsutskottet, att om man vill vinna något, måste man också uppoffra något. Det var inom utskottet mycket starkt fråga om afslag på hela det kongl. förslaget, och för att åtminstone läkarne, hvilka man ansåg mest i behof af rätten till semester, skulle kunna komma i åtnjutande deraf, träffade man inom utskottet den öfverenskommelsen att blott förorda förslaget i fråga om dem. Som sagdt, jag skulle finna det synnerligt önskligt att rättigheten kunde utsträckas äfven till sysslomännen, men jag misstänker starkt, att skulle kammaren besluta detta, skulle resultatet blifva, att hvarken sysslomännen eller läkarne finge någonting. Jag får därför yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att utskottets deri gjorda hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Almén*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med

dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Cavalli* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemstält i 19 punkten af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan, så vidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifaller denna framställning oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—45;

Nej—36.

20—27 punkterna.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

28 punkten.

Herr *Ekenman*: I denna punkt är jag och åtskilliga utskottsledamöter från denna kammare skiljaktiga från utskottets förslag.

När statsrevisorerna förra hösten besökte Vadstena i ändamål att besigtiga hospitalet, beskådades äfven kyrkan, hvilken som bekant är den forna klosterkyrkan. Vid reformationen blef Vadstena kloster, med kyrkan samt öfriga byggnader och alla tillhörigheter, deribland en mängd hemman, indraget till kronan. Sedan har man funnit praktisk användning för klosterbyggnaden till sjukvård. Kyrkan, som ej vidare behöfdes för sitt ursprungliga ändamål, blef slutligen använd till främmande ändamål; till sist såsom magasin. Vid början af innevarande århundrade befans, att stadskyrkan var bristfällig och ej tjenlig för sitt ändamål, utan behöfde ombyggas. På samma gång var det lätt att finna, att den gamla klosterkyrkan, som var uppförd af goda materialier och i någorlunda godt skick, kunde utan synnerlig kostnad apteras för ändamålet. Väl höjdes inom staden många betänksamma röster mot att vidtaga den tilltänkta åtgärden, men å andra sidan tyckte man, att det kunde vara ett ganska godt arrangement, alldestund man sålunda undslapp kostnaden för nybyggnad. Man vände sig till

Anslag till restaurering af klosterkyrkan i Vadstena.

Anslag till restaurering af klosterkyrkan i Vadstena.
(Forts.)

kronan, och resultatet är för herrarne bekant, nemligen att det gjordes kontrakt med kronan, hvarigenom klosterkyrkan uppläts åt staden till begagnande mot skyldighet för staden att underhålla och vårda densamma. Att man emellertid härvid ingalunda rätt förstod hvad detta åtagande innebar, framgår alldeles uppenbart af de framställningar, som från stadens sida gjordes, innan kontraktet afslöts. När nu kyrkan af statsrevisorerna beskådades — jag erinrar derom, att denna kyrka, till storleken den 4:de i riket, är ett mycket märkligt och ståtligt minne af medeltida byggnadskonst, uppförd i götisk stil af solida materialier, huggna kalkstensblock — befans den i användbart skick, men det fans dock tecken till framträdande brister, som hota att blifva allt värre och värre. Man kan derför med skäl säga, att, om man ej vill att denna kyrka skall inom en ej aflägsen framtid förfalla, det är nödvändigt att snart vidtaga åtgärder till dess vidmagthållande. Detta var ett förhållande, hvilket statsrevisorerna ansågo för sin pligt att anmäla, och derom var man ej skiljaktig i något afseende, utan anmälan blef gjord, såsom kammaren känner. Sedermera har, på sätt af betänkandet framgår, Kongl. Maj:t hemställt om anslag för en restaurering af kyrkan. Härpå har nu statsutskottet svarat ett bleklagdt nej och dervid såsom sitt enda motiv åberopat kontraktet mellan Vadstena stad och kronan. Det är ju gifvet, att i detta afseende är den juridiska rätten af statsutskottet riktigt åberopad, helst om man tager frågan så snävt, att det blott gäller uppehållande och bevarande af sockenkyrkan för Vadstena stad. För min del tror jag, att denna fråga bör tagas i större omfattning. Här är ej endast fråga om att bevara en sockenkyrka, utan det gäller ett stort nationelt minnesmärke, och då får saken ock ett helt annat utseende, ej af ett litet lokalt intresse, utan af ett stort nationelt intresse. Det är vår pligt att vårda våra minnen från forna dagar, och det är alldeles uppenbart af den utredning, som föregått, att om man följer statsutskottets väg, så blir denna gamla vördnadsvärda klosterkyrka, som är en af landets vackraste minnesmärken från medeltiden samt genom byggnadsstil och anordningar nästan enastående i sitt slag, ej bevarad, utan kommer att gå sin undergång snart nog till mötes, och ett sådant öde anser jag det vara statsmagternas pligt att afvärja.

Jag yrkar alltså afslag å utskottets hemställan och i stället bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre Klinkowström: Till hvad den föregående talaren nyss nämnt rörande denna fråga, och hvaruti jag till alla delar instämmer, vill jag dock tillägga något, öfvertygad som jag är, att denna kammares majoritet otvifvelaktigt kommer att tillfalla den kongl. propositionen och sålunda afslå utskottets betänkande. Men som jag är lika säker om, att Andra Kammarens majoritet, och troligen stor majoritet, kommer att rangera sig på sina statsutskottsledamöters sida, d. v. s. yrka afslag å propositionen, så fordras det att denna kammares ledamöter enstämmigt, såvidt

möjligt är, förena sig om bifall till Kongl. Maj:ts proposition, på det att frågan i den riktningen må vinna bifall. Det lider väl intet tvifvel, såsom den föregående talaren redan vidrört, att denna kyrka är icke af ett lokalt intresse, utan att den bör betraktas såsom hela nationens egendom, ett dyrbart medeltidsminne, och att det är af största vigt att ej låta den falla i ruiner. Det vore sorgligt, om man ej skulle tveka att för den jämförelsevis ringa summa, som här är i fråga, låta detta vackra minne försvinna, så mycket hellre, som det finnes få kyrkobyggnader i Sverige, som är så bekanta i hela den kristna världen som just Vadstena klosterkyrka i följd af sina stora minnen, och mig har blifvit sagdt — jag vet dock ej om det låter sig göra — att det har pågått ett försök att för den katolska världen i Europa inköpa denna kyrka, och församlingen i Vadstena skulle uppföra en ny kyrka, tillräcklig för denna församlings gudstjenst och således ofantligt mycket mindre än den nuvarande, samt denna kyrka restaureras på den katolska världens bekostnad. Jag tror, att ett sådant slut på denna fråga vore hvarken lämpligt eller önskvärdt, och jag skulle mycket beklaga, om det svenska folket, som representeras dock af Riksdagen, skulle visa så föga månhet om att tillvarataga ett af sina vackraste historiska minnen, då man vet, hvad en stor författare har sagt, att det folk är ej värdt att vara ett fritt folk, som ej vet att taga vara på sina stora minnen.

Jag får alltså förena mig med den förste talaren och yrka afslag på utskottets framställning i denna punkt och bifall till Kongl. Maj:ts nådiga proposition.

Många af kammarens ledamöter instämde i detta anförande.

Sedan öfverläggningen beträffande den nu förevarande punkten förklarats slutad, yttrade herr talmannen, att derunder endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

29—32 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

33 punkten.

Herr Alin: Såsom af föreliggande betänkande synes, har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till anskaffande af instrument för den kristallografiska och petrografiska undervisningen vid mineralogisk-geologiska institutionen i Upsala bevilja för år 1892 ett extra anslag af 5,000 kronor.

Denna Kongl. Maj:ts framställning är föranledd af en begäran af det akademiska konsistoriet om framläggande af proposition om ett extra anslag till nämnda institution af 24,700 kr. Då

Anslag till restaurering af klosterkyrkan i Vadstena.
(Forts.)

Anslag till mineralogisk-geologiska institutionen i Upsala.

Anslag till
 mineralogisk-
 geologiska in-
 stitutionen i
 Upsala.
 (Forts.)

Kongl. Maj:t funnit sig ej kunna framlägga proposition om mer än 5,000 kr. utaf den af konsistoriet begärda summan, hvilka 5,000 kr. skulle vara afsedda till instrument, för hvilket behof konsistoriet begärt 6,500 kr., hafva ett par motionärer inom denna kammar äfvensom tvenne ledamöter af Andra Kammaren gjort framställning om, att Riksdagen af hvad konsistoriet begärt skulle, utöfver hvad Kongl. Maj:t proponerat, anslå en summa af 11,700 kronor, således tillsammans med hvad Kongl. Maj:t äskat 16,700 kronor, d. v. s. 8,000 kr. mindre än hvad konsistoriet för 1892 begärt till nu ifrågavarande institution. Dessa motioner hafva utaf statsutskottet blifvit afstyrkta, utan att någon emot afstyrkandet anmält sin reservation. Statsutskottet har visserligen förklarat sig, lika med Kongl. Maj:t och motionärerna, finna det vara nödvändigt, att extra anslag till den ifrågavarande institutionen beviljas, men har, i likhet med hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet till statsrådsprotokollet uttalat, ansett, att det belopp, hvilket det akademiska konsistoriet för ändamålet begärt, vore större, än att det skäligen kunde ifrågakomma att i sin helhet anvisas för nästkommande år, ett uttalande, som utskottet synes anse ega tillämpning äfven med afseende på den summa, hvarom motionärerna gjort framställning och som med 8,000 kr. understiger den, som konsistoriet begärt.

Då vidare utskottet fäst uppmärksamhet vid att institutionens föreståndare framhållit, att instrument är hvad som framför allt erfordras, har utskottet hemställt, att det anslag, som Kongl. Maj:t begärt för instrument, må bifallas. Det anslag, som konsistoriet för instrument begärde, var 6,500 kronor. Deraf äskade Kongl. Maj:t blott 5,000 kronor, emedan specificerad kostnadsuppgift ej var af konsistoriet lemnad. En dylik specifikation är emellertid af ett par af motionärerna vidfogad deras framställning, och framgår deraf, att kostnaden skulle uppgå till 6,418 kronor, i hvilket pris dock ej frakt och tullafgifter äro inberäknade. Den kostnadsuppgift, som utskottet sålunda haft att tillgå, har emellertid ej föranledt utskottet att anse, att anslaget i denna del borde höjas till hvad konsistoriet begärt, i det att utskottet förklarat, att, då utskottet förut tillstyrkt ett ordinarie anslag till materiel af 1,700 kronor, utskottet föreställer sig, att en del af detta belopp kan disponeras till inköp af instrument, och att deraf kan fyllas skilnaden emellan den summa, konsistoriet begärt, och den, Kongl. Maj:t föreslagit.

Nu är förhållandet att, såsom synes vid jämförelse mellan detta utskottets yttrande och innehållet i andra punkten af föreliggande betänkande, det ifrågavarande anslaget till materiel skall så fördelas, att af detta anslag på 1,700 kr. skola 600 kronor användas till instrument, kartor m. m. Häraf torde vara alldeles påtagligt, att den ifrågavarande summan är otillräcklig att fylla skilnaden emellan hvad statsutskottet tillstyrkt och hvad konsistoriet begärt. Jag vill göra denna erinran med hänsyn till den framställning om extra anslag för ifrågavarande institution, som otvifvelaktigt kommer att detta år göras från universitetet och

som jag hoppas skall vinna en gynsamare behandling, än den hvilken kommit konsistoriets i fjol gjorda framställning till del.

Jag skulle väl af det förhållande, som jag nu påpekat, hafva anledning att yrka åtminstone bifall till motionärernas framställning i så måtto, att till instrument beviljades, i stället för den af utskottet tillstyrkta summan af 5,000 kronor, den summa af 6,500 kronor, som konsistoriet ansett nödig, men då man inom utskottet varit enhällig om nu förevarande hemställan, oaktadt jag vet att motionerna varit föremål för en ej blott noggrann utan äfven välvillig granskning, och då det sätt, hvarpå departementschefen till statsrådsprotokollet likasom utskottet i nu föreliggande betänkande uttalat sig i frågan, synes mig lemna grundade förhoppningar om att det behof, som af konsistoriet uti ifrågavarande afseende blifvit framställt, kan räkna på att fyllas nästkommande år, så anser jag mig ej böra med afseende på nu förevarande punkt göra något särskildt yrkande.

Anslag till mineralogisk-geologiska institutionen i Upsala.
(Forts.)

Herr Boström: Jag ber att få försäkra motionärerna, att så väl bland denna som Andra Kammarens ledamöter inom utskottet stora sympatier uttalades för deras motioner, men då Kongl. Maj:t icke för detta år begärt mer än en liten del af det anslag, som behöfves, har utskottet ej funnit lämpligt att på enskilda motionärers ansökningar gå ifrån hvad Kongl. Maj:t i den nådiga propositionen begärt. Då emellertid lifliga sympatier uttalats äfven inom Andra Kammaren för dessa motioner, är det ej osannolikt att, derest frågan kommer igen till nästa Riksdag, hela det af motionärerna nu begärda anslaget då kommer att beviljas.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundström: Då jag också varit med om att motionera om det af utskottet afstyrkta högre anslaget till den ifrågavarande institutionen, ber jag att få till hvad den förste talaren anfört som skäl därför ytterligare lägga några ord.

Jag anser det vara af stor vigt, att vid vårt främsta universitet denna institution utrustas så, att den kan meddela en tillfredsställande och med tidens kraf fullt öfverensstämmande undervisning, och att detta är af vigt icke blott i rent vetenskapligt och teoretiskt intresse, utan äfven i praktiskt afseende. Det torde härvid blott behöfva erinras, att just dessa ämnen, mineralogi och geologi, äro hufvudämnen för dem, som skola egna sig åt bergshandteringen, och att man numera, i motsats mot förr, endast genom flerfaldiga ytterst noggranna mikroskopiska undersökningar kan studera bergarter och mineralier samt närmare bestämma deras beskaffenhet. För detta ändamål måste nödiga preparat åstadkommas. Att förvärfva sig vana och skicklighet i allt detta låter sig naturligtvis ej göra utan särskilda öfningar, hvartill åter erfordras icke allenast ganska dyrbara instrument, utan äfven för dessa öfningar lämpade lokaler.

Jag tror därför, att om vi skola kunna hålla vår bergsvetenskap uppe såsom sig bör, så är det nödvändigt, att den institution,

Anslag till
mineralogisk-
geologiska in-
stitutionen i
Upsala.
(Forts.)

hvarom här är fråga, utrustas så, att den må blifva en verklig öfningsinstitution, och dertill fordras ej blott de instrument, hvar till anslag delvis begärts, utan äfven lämpliga lokaler, hvarom vi äfvenledes motionerat. Ehuru det emellertid nu ej tyckes vara förhoppning att få vårt förslag igenom, har jag dock velat fästa uppmärksamheten på, att flera giltiga skäl verkligen finnas därför, samt tillika uttala den önskan, att, när frågan nästa gång förekommer, den då måtte erhålla en mera gynsam utgång.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemstält.

34—46 punkterna.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

47 punkten.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b).

Arfvodesför-
höjning åt e. o.
ämneslärare
vid allmänna
läroverken.

Herr Törnebladh: Jag har ej låtit anteckna mig såsom reservant mot utskottets utlåtande i denna fråga, hufvudsakligen af det skäl, att i utskottet det icke tjenade något till att söka få fram saken, men jag förbehöll mig uttryckligen rättighet att i kammaren tala för saken, för den händelse någon skulle vilja göra ett yrkande deri. Det är en särdeles välvillig motivering, som utskottet egnar åt extra lärarnes sak i första delen af det moment, hvarpå jag syftar. Der erkännes i själfva verket behovet fullständigt och klart, men den senare delen af momentet är icke lika hugnesam. Der kommer den stora frågan emellan som alltid, och det heter der, att förnyadt förslag till frågans fullständiga lösning torde komma att i den närmaste framtiden för Riksdagen framläggas, hvarför bifall till motionen afstyrkes.

Ja, mine herrar, vi hafva i dag från statsrådsbanken fått förhoppningar om ett dylikt framläggande, och jag har vid en annan motion haft tillfälle yttra mig om de förhoppningar, som i det afseendet finnas; men så mycket är säkert, att frågans framläggande icke är liktydigt med dess afgörande, och då det icke kan nekas, att extra lärarnes ställning är särdeles brydsam och så mycket brydsammare, som befodringsutsigtorna minskas i samma mån som regleringen af lönestaten låter vänta på sig, så undrar jag, om det kan anses oförsigtigt, i fall Riksdagen skulle särskildt behjerta extra lärarnes sak.

Nu är jag af den något kätterska mening, att äfven lärarne skulle kunna utfä *sitt*, utan att frågan om läroverkens organisation dermed sammanbindes, men jag skall icke uttala något derom, ty det lönar sig icke nu. Dock tror jag, att extra lärarnes sak skulle

kunna skiljas derifrån, så vida man ej vill antaga, att extra lärarne sjelfva genom sitt tryck skola kunna föra frågan fortare framåt, men det få vi väl ej tänka oss. Låtom oss då icke sluta öronen till för de verkliga berättigade anspråk, som från deras sida framstälts, och hvilka anspråk nu med en måttlig summa skulle kunna fyllas och, utan att den större frågans lösning derigenom på ringaste sätt försvårades, ännu mindre omöjliggjordes, så vidt jag kan fatta.

Nu är visserligen sant, att man kan göra den fullt rigtiga invändningen, att här föreligger blott en enskild motion rörande en grupp af statens tjänstemän, och jag är den förste att erkänna vigten af denna invändning; ty om man skulle i statsutskottet allt för mycket lyssna till enskilda motionärers framställningar om statsinstitutioner, skulle följen deraf blifva, att intiativet förflyttades från Kongl. Maj:t till Riksdagen i afseende på dessa institutioners utveckling, att det egentliga afgörandet lades hos Riksdagen, och att för öfrigt äfven Kongl. Maj:t i valet emellan såsom honom synes mera eller mindre berättigade förslag skulle kunna tänkas taga något intryck af vissa förmodade sympatier i ena eller andra fallet. Med andra ord, ett allt för högt skattande af enskilda motioners betydelse inom utskottet skulle i längden blifva skadligt både för regeringens magt samt för riksdagen och hela samhället. Men om man också erkänner denna grundsats i allmänhet, är det i detta fall alls ingen svårighet att med erkännande af densamma behjerta nu föreliggande enskilda motion, ty motionärerna hafva i sitt ena alternativ ej framställt något annat förslag än det, som af Kongl. Maj:t vid 1887 års af sistlidna års riksdagar framlades, dock med den skilnad, att motionärerna hafva höjt summan från 1,800 kronor, som då begärdes, till 2,000 kronor. Nu är jag mycket villig att erkänna, att 2,000 kronor vore en fullt lämplig siffra, men då af regeringen förra året begärdes 1,800 kronor, hade det nog varit klokare, om motionärerna inskränkt sitt förslag dertill. Men om det göres något yrkande i det fallet på bifall till motionärernas förslag med 1,800 i stället för 2,000 kronor och deraf föranledd minskning i totalsumman 100,000 kronor till något mindre belopp, som jag nu ej kan uppgifva med afseende på siffran, men som jag hoppas att någon annan skulle närmare kunna upplysa om, då skulle ej ens från den strängaste statsutskottssynpunkt förefinnas någon betänklighet vid att genom bifall till motionen söka att sörja för den ifrågasvarande talrika aktningstvårda och arbetsamma klassens tariffiga bergning utan att på något sätt binda vare sig Kongl. Maj:t eller Riksdagen i afseende på läroverkens organisation, hvilken fråga ej kan beröras af denna detalj. Jag skall alltså, om något yrkande i den rigtningen göres, gerna med min röst understödja densamma.

Jag har blott velat framställa dessa erinringar särskildt med afseende på de formella betänkligheter, som kunna uppstå i fråga om behandlingen af en enskild motion, hvilka formella betänkligheter synas mig väga bra litet, då motionen icke är annat än ett

*Arfvodesför-
højning åt e. o.
ämneslärare
vid allmänna
läroverken.
(Forts.)*

Arfvodesförhöjning åt e. o. ämneslärare vid allmänna läroverken.

upprepande af hvad Kongl. Maj:t föreslagit med någon ändring, som dock nu ej skulle ifrågakomma.

(Forts.)

Herr Stråle: Statsutskottet medgifver väl, "att någon tvekan ej kan råda derom, att en förbättring af de extra ordinarie ämneslärarnes lönevilkor är af verkligt behof påkallad", men förklarar enhälligt, att då åtgärder i sådant syfte synas lämpligast böra vidtagas i samband med ett afgörande af läroverksfrågan i dess helhet, samt utskottet antager, att förnyadt förslag till denna senare frågas fullständiga lösning torde inom den närmaste framtiden komma att för Riksdagen framläggas, utskottet icke ansett sig böra tillstyrka Riksdagen att nu företaga någon åtgärd i anledning af motionen.

Åberopande de skäl, som i Kongl. Maj:ts proposition vid senaste riksdag och i herr Kardells med fleres motion blifvit anförda, tillåter jag mig meddela, att jag har i min hand ganska behjertansvärda framställningar så väl om vikarierande lärares som ock om vissa ordinarie lärares vid de allmänna läroverken ställning för närvarande, hvaraf synes framgå, att ett mycket stort behof förefinnes. Emot utskottets enhälliga utlåtande, tilltror jag mig visserligen icke att för ögonblicket framkomma med något positivt yrkande, men jag anhåller att åtminstone få uttala den förhoppning, att vid nästa riksdag läroverksfrågan måtte förekomma till behandling och få en tillfredsställande lösning. Skulle frågan ej då kunna i sin helhet afgöras, hoppas jag, att i det ringaste den del deraf, som rör de vikarierande och extra lärarne, måtte förekomma, så att det mest oafvisliga behofvet må varda afhjelpat, och detta så mycket hellre, som, i brist af ett definitivt ordnande af hela frågan, ett extra anslag för sistnämnda ändamål icke har emot sig något giltigt skäl.

Herr Billing: Ehuru ingen af denna kammars ledamöter i statsutskottet reserverat sig mot den nu föredragna punkten, har jag dock ganska stora förhoppningar om, att Första Kammaren skall bifalla motionen i den förändrade form, i hvilken jag skall bedja att få förorda densamma. Afven om man ej förstode det af sig sjelf, har man af statsutskottets ledamöter många gånger fått höra, att denna kammars ledamöter i utskottet ofta få vara med om beslut, emot hvilka deras hjertan protestera; och jag är alldeles viss derom, att dessa ledamöter i sina hjertan protesterat emot det förslag, som här föreligger. Ty då man erkänner, att här begäres något, som är af verkligt behof påkalladt, måste det vara ganska påkostande att afstyrka detsamma, i synnerhet då man ej anført något annat skäl för afstyrkandet än ett sådant, på hvars innebörd man sjelf icke mycket tror.

Jag är lifligt öfvertygad derom, att både *billighet* och *rättvisa* bestämdt kräfva, att något göres för dessa extra lärare.

Hafva herrarne möjligen gifvit akt på några rätt ofta i tidningarne förekommande notiser om sökande till lärareplatser vid våra läroverk, så hafven I funnit, att under de rubrikerna står

en lång rad med namn; ofta tjugu sökande till en kollega- eller adjunksbefattning. Dessa sökande underkasta sig ej blott stor möda, utan äfven dryga kostnader för resor från norr till söder, från Ystad ända upp till det nordligaste stiftet, för att aflägga prof. Naturligtvis är det ej mer än en af dessa tjugu, som derigenom kan få befordran. Men dessa lärares ställning är sådan, att de måste underkasta sig detta, blott det fins en enda liten rimlighet till utsigt för dem, ty de måste gripa efter den allra minsta möjlighet till befordran.

*Arfvodesför-
hujning åt e. o.
ämneslärare
vid allmänna
läroverken.
(Forts.)*

Här finnas för närvarande bortåt 200 sådana lärare. För-söken att sätta er in deras ekonomiska ställning! De hafva vid universitetet genomgått en lång och dyrbar studiekurs, räckande i många år; det fins bland dessa extra lärare till och med licentia-ter. Nu äro de hunna till en mer än mogen ålder för att befordras till lärare, ty medelåldern bland dessa män är 37,7 år. De hafva tjenstgjort vid läroverk såsom extra lärare i medeltal numera 15,2 år. Hvad hafva de nu såsom lön för allt detta? Jo, de hafva antingen 1,200 kronor eller 1,500 kronor. Är det billigt att sådana, som så mycket arbetat efter att förut hafva arbetat på sin egen utveckling, skola hafva en så dålig ställning?

Men detta är dock ej det värsta. Så länge de hafva sina förordnanden, så länge de äro friska och kraftfulla, går det väl någorlunda an för dem, ehuru vi väl kunna förstå, att på en lön af 1,200—1,500 kronor ej kan blifva något öfverskott att amortera de skulder, de hafva med sig från akademien. Men så behöfver ej annat inträffa än en sjukdom. Då stå dessa extra lärare alldeles utblottade. De få ej någon som helst hjälp till att betala sina vikarier och, om sjukdomen räcker länge, förlora de sina vikariat, sina extra lärarebefattningar.

Och det är icke så, att ju längre de tjenstgöra och arbeta i skolans tjenst, desto säkrare blir deras befordran. Har man gått under ekonomiskt betryck och tjenstgjort 15—20 år, är det ej troligt, att lifsandarne förblifva friska och kraftiga, och att man vid täflan med yngre skall kunna vinna företräde. Utsigten till motsatt utgång är troligare. *Billigheten* synes mig derför kräfva, att något göres för att förbättra deras ställning.

Mitt påstående är, att äfven *rättvisan* kräfver detsamma. Det är nemligen ej med extra lärarne såsom med andra extra ordinarie tjenstemän t. ex. i våra centrala embetsverk. Dessa senare uppehålla ej några tjänster, som nödvändigt behöfva uppehållas; men extra lärarne äro alldeles nödvändiga i statens tjenst, de uppehålla platser, som annars nödvändigt måste besättas med ordinarie innehafvare. Staten behöfver dem nödvändigt, staten kan ej umbära dem, men staten gör en besparing i att ej anordna läraretjänster med ordinarie innehafvare. Staten drager fördel af att de äro så många, som söka detta arbete. Man kan ju få dem för bättre pris än ordinarie! Med andra ord, staten behöfver deras verksamhet, men staten låter dessa extra lärare i väsentlig mån betala den undervisning, staten vill bestå lärjungarne i vårt land.

Dertill kommer ännu en sak. Nu har man under en följd af

Arfvodesför-
höjning åt e. o.
änneslärare
vid allmänna
läroverken.
(Forts.)

år stält i utsigt en ny läroverksorganisation. Hvad deraf har blifvit, veta vi alla; hvad deraf skall blifva, det veta vi ej; men att det ej blir mycket på den närmaste tiden, det hafva vi god anledning att antaga. Men för hvarje gång, som läroverksfrågan kommit upp, har följden deraf blifvit, att nya ordinarie lärarebefattningar upphört att tillsättas såsom ordinarie. Det har förklarats, att de skola skötas med extra lärare eller vikarier. Extra lärarne äro således de, som på direktaste och bittraste sätt fått betala, därför att vederbörande ej kommit öfverens om någon läroverksorganisation. Allt flere och flere ordinarie tjänster stå obesatta. Är detta rättvist? Jag tror icke att någon kan säga det, utan att alla medgifva, att rättvisa bestämt kräfver, att man gör någon förbättring i dessa lärares ställning.

Hvad anför man nu för skäl mot detta? Ett enda skäl. Jag tog mig friheten i början af mitt anförande att säga, att detta skäl lära väl ej ens de, som förebära det, synnerligen mycket tro på. Jo, väl tro de, att läroverksfrågan snart skall framläggas; men, såsom en föregående talare sade, är det någon, som tror att, om denna fråga framlägges i hela sin omfattning vid nästa riksdag, den då afven skall blifva löst? Jag vill erinra herrarne om majdagarne i fjol och alla de minnen, vi hafva från de dågarne. Fins der ett enda tecken i dem, som uppmuntrar oss till att tro, att vi skola få den stora läroverksorganisationen genomförd 1892? Men jag vill erinra om dessa dagar, ej blott för att fästa uppmärksamheten härpå, utan också för att vädja till herrarnes medvetande för att få herrarnes röster till bifall för hvad jag ämnar föreslå.

De herrar, som i denna kammare i fjol röstade för den löne-reglering, som då var föreslagen, och som alltså i fjol ansågo en sådan vara af billighet och rättvisa påkallad, kunna väl icke neka sin röst för samma förslag i år; och de, som under majdagarne i fjol, när frågan blef söndertrasad, beklagade att ej gemensam omröstning om lönefrågan kunde ske och hvilka voro ifriga att afgifva sin röst för löne-regleringen, dessa herrar, hoppas jag, då nu ett tillfälle erbjuder sig att i en detalj åstadkomma en gemensam omröstning i detta ärende, skola skänka sitt bifall till det förslag jag nu gör, då jag yrkar bifall till motionärens förslag i dess första moment med den förändring blott, att i stället för siffran 2,000 insättes siffran 1,800 och i stället för siffran 100,000 insättes siffran 60,000. Detta förslag blir då detsamma, som förelåg i fjol, framlagdt af Kongl. Maj:t. Jag anhåller således om bifall till herr Kardells m. fl. motion i den första punkten med sådan innebörd, att dessa extra och vikarierande lärare få en löneförbättring af 300 kronor per år.

I detta anförande instämde herr *Stråle*.

Herr Boström: Den föregående högt ärade talaren började sitt anförande med att antaga, att de ledamöter i utskottet från denna kammare, som varit med om att afstyrka herr Kardells

motion, i alla fall måste hafva protesterat i sina hjertan mot det nu föreliggande förslaget, då de, såsom han äfven omnämmt, ansett, att en förbättring af extra lärarnes lönevilkor är af behovet påkallad. Jag ber att få försäkra, att hvad mig beträffar, har han haft fullkomligt rätt. Jag har inom afdelningen och i utskottet uttalat mina lifliga sympatier för motionen och äfven sagt, att, så vidt jag förstår, fins ingen klass af tjenstemän, som äro så illa aflönade, som dessa stackars lärare. Men då emellertid trots petitioner till Kongl. Maj:t regeringen ej funnit anledning förefinnas att nu framdraga denna särskilda punkt i läroverksfrågan, har jag såsom ledamot i statsutskottet nödgats ställa mig på den ståndpunkt jag jemte mina öfriga kamrater i denna fråga intagit. Hade jag ej varit ledamot i utskottet, hade jag för min del gerna skänkt mitt bifall till motionen. Den ärade talaren fruktade att, om hela organisationen, som troligt är, till nästa Riksdag framlägges, det ej är troligt, att den i sin helhet går igenom. Men under sådana förhållanden synes mig kunna tänkas, att denna särskilda fråga kan utbrytas och då blifva af båda kamrarna bifallen, ty jag vet, att äfven inom Andra Kammaren lifliga sympatier finnas för denna fråga. Som den nu emellertid ligger, nödgas jag, herr talman, yrka bifall till statsutskottets förevarande betänkande.

Arfvadesförhöjning åt e. o. ämneslärare vid allmänna läroverken. (Forts.)

Friherre Klinckowström: Äfven jag vågar vördsamt anhålla, att denna kammare måtte bifalla hvad utskottet här föreslagit. Det har af herr biskop Billing i ett — jag får erkänna det — talangfullt, förtjenstfullt och riktigt rörande föredrag framställts, huru svårt dessa olyckliga lärare ha att draga sig fram. Jag inser till fullo rättigheten af hvad han sagt. Men frågan, såsom den nu föreligger, har till syfte, att förrän någon tillökning af löneförmånerna för såväl extra lärare som elementarlärare blir af Riksdagen bifallen, måste vi få ett förslag till omdaning af läroverken, så beskaffadt, att det motsvarar de önsknings och anspråk, som det allmänna har rätt att fordra af en sådan omdaning. Nu kan man visserligen säga — och det har äfven blifvit sagdt icke en utan flere gånger — att om lärarne få sådan tillökning i sina löneförmåner, som anses både rättvis och billig, skall regeringen sedermera komma med ett sådant förslag till omdaning af läroverksfrågan, som kan bli antaget af Riksdagen. Men, mine herrar, det vore att kasta från sig den enda trumf Riksdagen i denna fråga har, och jag har från början agiterat för att så ej skulle ske. Och jag påstår fortfarande, att detta är den enda rätta vägen för att framtvinga en lämplig och tidsenlig omdaning af undervisningen vid våra läroverk. Det är på dessa skäl, men ej därför att jag misskänner behovet af lönetillökning för dessa lärare lika så väl som för elementarlärarne, som jag helt och hållet rangerat mig på statsutskottets sida och yrkar bifall till dess förslag. Det är således på de motiv, som finnas å sid. 74 i utskottets betänkande och som jag anser både tungt vägande och ganska rigtiga.

Afsvades för-
höjning åt e. o.
ämnestärare
vid allmänna
läroverken.
(Forts.)

Herr Casparsson: En högt ärad talare har beklagat statsutskottets ledamöter från denna kammare, att de stundom nödgas afstyrka ömmande och behjertansvärda framställningar, och det af skäl, "på hvars innehåll de sjelfva icke tro". Det senare var ett strängt omdöme, och det är det, som gifvit mig anledning att i denna fråga uppträda. De skäl, som statsutskottet här framställt, tror jag åtminstone för min del på. Jag anser dem vara fullt hållbara. Det första skälet är det, att åtgärder i detta syfte böra lämpligast företagas i samband med afgörandet af läroverksfrågan i dess helhet, och det andra skälet är, att förslag till den senare frågans lösning torde under den närmaste framtiden för Riksdagen framläggas. Båda dessa skäl finner jag, som sagdt, fullkomligt hållbara. Huruvida det förslag, som framlägges, äfven kommer att antagas, är en sak, hvarom man naturligtvis ej på förhand kan fälla något omdöme. Åtminstone tilltror jag mig ej en profetisk förmåga i det afseendet. Det enkla sakförhållandet här är, att man har erfarit, hurusom elementarlärarne hos Kongl. Maj:t gjort framställning i syfte att få ett förslag till lönereglering framlagdt, men att Kongl. Maj:t ej gjort detta. Vid sådant förhållande har åtminstone jag för min del ansett det olämpligt, att statsutskottet då skulle tillstyrka en lönereglering, som föreslagits af enskilda motionärer. Jag anser nemligen, att statens embets- och tjänstemän böra, när de hafva petita, framföra dem till Kongl. Maj:t, och att Kongl. Maj:t i detta fall skall vara deras målsman. Denna uppfattning har i allmänhet gjort sig gällande inom statsutskottet, och då statsutskottet åtminstone en gång frånträdde densamma, gick hela löneregleringen på sned. Men det medgifver jag villigt, att högt öfver statsutskottet står *Riksdagen*, och vill Riksdagen på sitt ansvar bifalla en lönereglering, är det en helt annan sak. Och det är möjligt att i detta fall kan finnas skäl för Riksdagen att göra undantag; men jag tror, att statsutskottet har rätt förfarit, då det icke gjort det.

Herr Gilljam: Af den siste ärade talaren har gjorts den erinran, att dylika framställningar böra göras af Kongl. Maj:t och ej af enskilda motionärer. Påståendet är utan all fråga fullt riktigt, men jag ber eder, mine herrar, i sammanhang härmed också ihågkomma, att lärarne intill det sista förväntat, att till denna Riksdag någon framställning beträffande deras löneförhållanden skulle komma att göras från Kongl. Maj:t, men att af skäl, som departementschefen i sitt anförande till statsrådsprotokollet nämnt, en sådan framställning icke blifvit gjord. Man har med anledning deraf försökt att rädda hvad räddas kan, och den lilla spillra, som man verkligt ansett sig kunna rädda undan skeppsbrottet, innefattas just i den motion, som här föreligger. Med skäl har man ansett, att denna obetydliga förbättring i extra lärarnes löner skulle kunna göras, utan att derigenom på minsta vis utöfvades något hinder eller bereddes någon svårighet för den stora organisationsfrågan, något som den förste ärade talaren också mycket riktigt påpekade.

De skäl, som statsutskottet anført, äro två, efter hvad den siste talaren nämnt. Det är visserligen icke många skäl, men de kunna vara så goda, att de det oaktadt äro mer än tillräckliga. Jag vill då se efter, hvilka dessa skäl äro. Det ena är, att lönefrågan bör behandlas i sammanhang med den förestående organisationen af läroverken. Väl i och för sig sant att så är. Men jag kommer tillbaka till hvad jag nyss nämnde — denna organisation lider dock icke det minsta intrång af ett bifall till nu framställda förslag. Det andra skälet är, att detta förslag till en ny organisation är att vänta inom kort. Ja, derpå har redan svarats, att förslaget väl väntas inom kort, men att ingen vet, när det samma leder till något resultat. Den siste värde talaren själf erkände, att det vet ingen. Men för alla lärare och särskildt extra lärarne är det viktigaste just att få veta, när detta förslag skall leda till något resultat. Väntan blir kanske lång nog, och man kan då icke med lugnt samvete låta dessa sämst aflönade lärare fortfarande gå utan den minsta förbättring i sina villkor, därför att möjligen, och möjligen inom en icke så aflägsen framtid, någon förbättring derutinnan i sammanhang med en annan fråga kan ega rum.

*Arfvodesförhöjning åt e. o. ämneslärare vid allmänna läroverken.
(Forts.)*

Om två mäktige potentater äro oense med hvarandra i en stor organisationsfråga, skall man därför låta desse anspråkslöse arbetare vänta och lida, till dess möjligen desse stora herrar blifva ense.

Jag vill ytterligare påminna er, mine herrar, om att I redan på förmiddagen fattat ett beslut, som tyder på att I icke ansen, att de anförda skälen böra utgöra hinder för att i särskilda punkter, der billigheten så fordrar, vidtaga ändringar och jemkningar. Jag afser beslutet om teckningslärares löneförmåner. På grund af hvad jag nu sagt, och anslutande mig till hvad herr Billing yttrat, ber jag att få förena mig med honom i hans yrkande, om bifall till första alternativet i herr Kardells motion, med ändring af 2,000 kronor till 1,800 kronor och 100,000 kronor till 60,000 kronor.

Herr Nyström: Det må vara huru det vill med statsutskottets skäl, jag förmodar de äro goda, men en sak vill jag framhålla, och det är, att åtminstone icke friherre Klinckowströms skäl bör få göra sig gällande inom denna kammare. Ty att vilja använda dessa stackars lärares försakelser och nöd såsom pressionsmedel för att få fram en läroverksreform, som man icke tilltror sig vinna med andra medel, synes mig alldeles ovärdigt. Det är att låta den lida, som intet ansvar har. Och för att fullfölja herr Gilljams liknelse, det är som om två potentater förde krig mot hvarandra, och den ene företog sig att genom att pina en gisslan, han mottagit, söka få fram en uppgörelse, som han annars icke skulle vunnit. Jag hoppas friherre Klinckowström skall vara absolut ensam i kammaren om den meningen; och jag önskar lifligt, i likhet med åtskilliga föregående talare, att man skall skilja dessa ärenden, så att man kan skipa rättvisa på det håll, der sådan så väl kräfvcs, och att man måtte tillgodose billighetens kraf gent

Arfvodesförhöjning åt e. o. ämneslärare vid allmänna läroverken.
(Forts.)

emot dessa elementarlärare utan afseende på en i framtiden möjlig omorganisation af läroverken. Jag sluter mig till herr Billings förslag.

Friherre von Essen, Reinhold: Utan tvifvel erinra sig alla de af herrarne — och de äro väl de flesta — som i föl voro med då denna fråga var å bane, med hvilken ledsnad man såg det resultat, som var en följd af frågornas dåvarande sammanställning, hurusom det icke gick för sig att få dessa lärares löne-reglering verkställd så som önskvärdt hade varit, utan denna fråga föll på samma gång som det hela. Och jag tror icke det fans någon, som icke skulle hafva erkänt, att detta resultat var högst beklagligt, och att en förbättring i lärarnes löner var i högsta måtto både önskvärd och nödvändig. Nu erbjuder sig i år ett tillfälle att godtgöra detta, oberoende af den stora läroverksfrågan. Jag kan godt förstå, att utskottets ledamöter på grund af sin ställning icke anse sig kunna förorda detta anslag, men jag kan icke förstå, hvarför vi andra, som icke äro statsutskottsledamöter, skulle känna oss förhindrade att, då det gäller en sak, vi anse högst nödig, nyttig och behjertansvärd, bifalla den, oberoende af alla bitankar. Och hvad jag allra minst förstår är, att dessa lärare skola få sitta emellan, för att man skall ha "en trumf på hand" för att få fram en läroverksorganisation i den rigtning man önskar. Och hvad är det man vill hafva? Qvot capita, tot census. Om det åtminstone vore möjligt att utransaka en mening, som i detta afseende vore förnuftig, men jag får erkänna, att de flesta jag hört anser jag oförnuftiga! Och skola lärarne tjena som trumf, tills enighet i detta hänseende blir uppnådd, är jag rädd de få svälta i årtal. Det kan åtminstone jag icke med godt samvete gå in på och ber därför att få förena mig med herr Billing i hans yrkande.

Herr Alin: Jag skall icke förlänga öfverläggningen. Jag ber endast att i hufvudsak få instämma i hvad herrar Gilljam och Billing förut yttrat. Jag beklagar för min del, att någonsin organisationsfrågan och lönefrågan blifvit förbundna med hvarandra, och anser, lika med nämnde herrar, att dessa frågor nu böra åtskiljas, åtminstone i denna punkt. Särskildt vill jag betona den fara, som ligger deri, att en så stor del af vår ungdom skall undervisas och uppfostras af personer, som äro missnöjda och med rätta missnöjda med sin ekonomiska ställning. Jag yrkar bifall till herr Billings förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande moment yrkats, dels att hvad utskottet deri hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr Billing, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionens förra alternativ med den ändring, att siffertalen 2,000 och 100,000 utbyttes, det förra mot 1,800 och det senare mot 60,000.

Härefter gjordes propositioner, jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af herr Billings yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Som tiden var temligen långt framskriden, uppsköts den fortsatta behandlingen af förevarande utlåtande till morgondagens sammanträde.

Justerades 1 protokollsutdrag för denna dag;

hvärefter, på framställning af herr talmannen, beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle uppföras främst de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, och sist de ärenden, som under dagen blifvit andra gången bordlagda.

Kammaren åtskildes kl. 10.¹¹ e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
